

Emerging

समर्थ में
समर्थ भारत

साद देती यशशिखरे...

‘मोस्ट इमरजिंग हाईयर एज्युकेशन इन्स्टीट्यूशन’ चे पारितोषिक
स्विकारतांना श्री गोपालजी खंडेलवाल

प्राचार्य डॉ. जगदीश साबू यांना
पर्ल फाऊंडेशनचा ‘उत्कृष्ट प्राचार्य’ अवार्ड

प्रा.डॉ. नीलिमा सरप यांची
राज्य मागासवर्ग आयोगावर सदस्य म्हणून निवड

प्रा.डॉ. प्रियाकुमारी धाबे यांना
गुणीजन, नारीरत्न, प्रतिभा सम्मान
व यंग साईन्टीस्ट अवार्ड

विद्यापीठाच्या रौप्य पदकाची मानकरी
कु. दिशा प. चौधरी

प्रा.डॉ. मिलिंद शिरभाते यांना
विद्यापीठाचा ‘पर्यावरण पुरस्कार’

मायक्रोबायोलॉजी सोसायटी ऑफ इंडिया तर्फे
कु. सावी लोडम ला उत्कृष्ट विद्यार्थी पुरस्कार

आचार:परमोधर्म:॥

Late Shri Shankarlalji Khandelwal

1 August 1920 - 19 January 1995

संकल्प की ओर...

Vision

We strongly believe in molding students into ideal, responsible and productive citizens dedicated to Nation. While imparting need based education, we enrich core values like nationality, honesty, quality, rule following and cleanliness. The same, we cherish through our aims and objectives.

Mission

Establishment and function of the college are aimed at achieving national goal. This is not a mere act of social service, rather a task dedicated towards a national duty. We believe that proper education can develop cultured, intellectual, self-reliant students committed for nation. Keeping students at focal point, the institute chalks out its policies. The institution has a firm belief that students have tremendous potential. If it is channelized in right direction, we can find solutions to many a problems. Let us join together in our humble endeavor of drawing our Godly students in the national stream so as to take India at the highest pinnacle of glory in the world.

Objectives and goals

1. To hone the students with quality education.
2. To make the educational opportunities available to unprivileged and under-privileged section of the society.
3. To channelize the students' potential in nation building.
4. To inculcate need based skills among students.
5. To make the students capable of facing the challenges in present scenario by providing the knowledge of latest technology and scientific attitude.
6. To emphasize on values such as nationality, honesty, quality, adherence to rules and cleanliness for development of high standards of morality.

Executive Body
Shikshan Prasarak Mandal, Akola

Dr. Taratai Hatwalne
President

Shri. Rajkumar Chaware
Vice President

Shri. Arun Y. Kulkarni
Vice President & Treasurer

Shri. Gopal S. Khandelwal
Secretary

Sau. Rekhtai Khandelwal
Member

Shri. Rajeshwar R. Deshpande
Member

Shri. Vasant M. Khandelwal
Member

College Development Committee
SHANKARLAL KHANDELWAL COLLEGE, AKOLA

Shri. Gopal Khandelwal : Chairman
Shri. Madhur Khandelwal : Secretary's nominee
Dr. C.B. Kadu : Teacher Representative
Dr. Sandhya Kale : Teacher Representative
Dr. D.D. Bhokare : Teacher Representative
Shri. Nitin Mahajan : Non Teaching Representative

Shri. Rajkumar Chaware : Education Expert
Shri. Vasant Khandelwal : Industry Expert
Shri. Pratul Hatwalne : Social Worker
Dr. Milind Shirbhate : IQAC Co-ordinator
Dr. Jagdish M. Saboo : Principal & Secretary

Emerging

संपादक मंडळ

Chief Editor

Dr. Shrikrushna Kakade
Department of Marathi

Editor

Dr. Arun M. Shelke
H.O.D. Political Science

Miss Prof. Aditi Mankar
Department of English

Student Representatives

Yash Sakesaria
B.C.A. - II

Ku. Sakshi Shinde
B.A. - III

संपादकीय ...

विद्यार्थी हे प्रचंड ऊर्जेचे स्रोत असतात, त्यांच्यात अलौकिक प्रतिभा दडलेली असते. विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वामध्ये दडलेले सुप्त गुण प्रकट होण्यासाठी त्यांना कुठेतरी व्यासपीठ हवे असते, हे व्यासपीठ मिळाले की विद्यार्थ्यांच्या प्रतिभेला उभारी येते. त्यांची सर्जनशीलता जागृत होते. मग कल्पनेला पंख फुटून त्यांची प्रतिभा अनेक क्षेत्रात संचार करू लागते. त्यांच्याकडून अनाकलनीय अशा साहित्याची कलेची निर्मिती होते. त्यातून भविष्याची उज्ज्वल वाट सापडते. विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी हे अत्यावश्यक असते. महाविद्यालय स्तरावर विद्यार्थ्यांच्या ऊर्जेला योग्य ते वळण व दिशा देण्याचे काम महाविद्यालयातील वार्षिकांकांमधून होत असते. हे अंक खऱ्या अर्थाने विद्यार्थ्यांना कला, साहित्य, संस्कृती क्षेत्रासाठी हक्काचे व्यासपीठ असते. 'इमर्जिंग इंडिया' हा आमच्या महाविद्यालयाचा वार्षिकांक विद्यार्थ्यांची प्रतिभा, कलागुण, नैपुण्य, कलादृष्टी यांना केंद्रबिंदू मानून प्रकाशित होत असतो. प्रत्येक वर्षी नवा विषय, नवी संकल्पना यात राबविल्या जाते. २०२०-२१ या वर्षाचा आमचा वार्षिकांक "समर्थ मी समर्थ भारत" या संकल्पनेवर आधारित आहे. ज्यात महाविद्यालयाच्या कला, विज्ञान, वाणिज्य व पदव्युत्तर विभागात शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे निवडक साहित्य, महाविद्यालयातील शैक्षणिक उपक्रम, विद्यार्थ्यांचे विविध क्षेत्रातील उल्लेखनीय यश, शैक्षणिक सहली, मान्यवरांच्या भेटी, विभागांचे अहवाल प्रकाशित करण्यात आलेले आहे. या वार्षिकांकाच्या निर्मितीसाठी प्रेरणा आमच्या मातृसंस्थेच्या अध्यक्षा डॉ. ताराताई हातवळणे, सचिव गोपाल खंडेलवाल, कोषाध्यक्ष नाना कुलकर्णी, प्रा. राजकुमार चवरे, वसंत खंडेलवाल, गिरीश देशपांडे यांचे मनःपूर्वक आभार. सोबतच अंकाच्या प्रकाशनासाठी वेळोवेळी मार्गदर्शन करून उत्साह वाढिणारे प्राचार्य डॉ. जगदीश साबू, संपादक मंडळातील सहकारी, विद्यार्थी प्रतिनिधी, महाविद्यालयातील सर्व शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी तथा विद्यार्थी यांचे मी आभार मानतो. या अंकाचे आपण निश्चितच स्वागत कराल, ही अपेक्षा आहे.

धन्यवाद

Emerging

From Principal's Desk

Greetings to all!

I am highly delighted to present our annual magazine, 'Emerging India' with the theme of the year 'CAPABLE I, CAPABLE INDIA (समर्थ मी समर्थ भारत)'. The empowerment of any nation lies in the personal qualities and growth of its individual members. Here the 'Capable I' stands for any individual, who is confident, self-motivated, innovative and willing to bring a positive change in the society. With realization of one's potential and self-confidence in one's ability, one can build a better India. As we people are the present and future of brand India. Our honourable Prime Minister, Shri Narendra Modi has also said, 'We need to make India Capable and Prosperous'.

I believe that the students have taken efforts to explore the theme to the optimum resulting that this issue will be a feast to the reader. I congratulate the editorial team and acknowledge the efforts of those who have contributed in the process of publishing this issue.

J. M. Saboo
Dr. J. M. Saboo
Principal

शंकरलालजी खंडेलवाल जन्मशताब्दी वर्ष निमित्त उपक्रम...

प.पू. सरसंघचालक मोहनजी भागवत यांच्या हस्ते
'संघसमर्पित काकाजी' ग्रंथाचे विमोचन

शंकरलाल खंडेलवाल जन्मशताब्दी वर्षाचे
उद्घाटन करतांना प.पू. जितेंद्रनाथ महाराज

विद्यार्थ्यांना संबोधित करताना
केंद्रीय परिवहन मंत्री मा.ना. नितीनजी गडकरी

स्व. शंकरलालजी खंडेलवाल जन्मशताब्दी समारोप प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना महामहिम राज्यपाल श्री भगतसिंग कोश्यारी

दीक्षारंभ समारंभात मार्गदर्शन करतांना
सं.गा.बा. अमरावती विद्यापीठाचे कुलगुरु डॉ. मुरलीधर चांदेकर

रक्तदान शिबिराचे उद्घाटन करतांना श्री गोपालजी खंडेलवाल,
डॉ. ताराताई हातवळणे व इतर मान्यवर

प्रेरणा सोहळा व पदवी वितरण समारंभ...

प्रेरणा सोहळा प्रसंगी
महामहिम राज्यपाल भगतसिंह कोश्यारी व इतर मान्यवर

रक्तदान शिबिराचे उद्घाटन करतांना
प्रा. रविजी भूसारी

प्रेरणा सोहळ्यानिमित्त
रक्तदान शिबिर

पदवी वितरण समारंभात मार्गदर्शन करतांना
प्रा.डॉ. प्रकाश नागरे, अधिष्ठाता (पं.दे.कृ.वि., अकोला)

महाविद्यालयातील पदवी वितरण समारंभात
पदवी स्विकारतांना विद्यार्थी

महाविद्यालयातील पदवी वितरण समारंभात
पदवी स्विकारतांना विद्यार्थी

महाविद्यालयात आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्र, वेबिनार व कार्यशाळा...

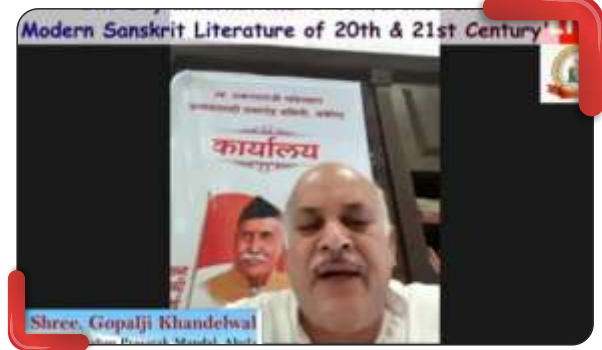
आंतरराष्ट्रीय वेबिनार 'कोरोना विरुद्ध रोगप्रतिकारक शक्ती'
या प्रसंगी उपस्थित मान्यवर

'कोरोना विरुद्ध रोगप्रतिकार शक्ती'
या आंतरराष्ट्रीय वेबिनारमध्ये डॉ. नी.लू.सुरीअनी

'आधुनिक संस्कृत साहित्य' ई कॉन्फरन्समध्ये
डॉ. गोपबंधू मिश्रा, कुलगुरु, श्री सोमनाथ संस्कृत विद्यापीठ

'आधुनिक संस्कृत साहित्य' ई कॉन्फरन्समध्ये
मार्गदर्शन करतांना गोपालजी खंडेलवाल

ऑनलाईन राष्ट्रीय कार्यशाळेमध्ये मार्गदर्शन करतांना
डॉ. एम.डी. सिरसाट

'नई राष्ट्रीय शिक्षा नीती' या विषयावर मार्गदर्शन करतांना
भारतीय शिक्षण मंडळाचे संघटनमंत्री श्री मुकुल कानीटकर

सामाजिक जाणीव जागृती उपक्रम...

रिधोरा येथे पुरग्रस्तांना ब्लॅकेट वाटप करतांना
डॉ. ताराताई हातवळणे

माजी विद्यार्थी संघटनेच्यावतीने मुख्यमंत्री सहाय्यता निधीत
जिल्हाधिकारी यांना मदतीचा धनादेश

बुमन वेलफेअर कमेटीच्या वतीने आयोजित
ज्योतिर्मयी राष्ट्रीय स्तरावरील युवती कार्यशाळा

सामाजिक जाणीव जागृती समितीच्या वतीने
महिला उद्योजकांचा सत्कार समारंभ

कोविड योद्धांचा सन्मान करतांना
सामाजिक जाणीव जागृती समन्वयक

पुरग्रस्तांना कपडे वाटप करतांना महाविद्यालयातील
शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी वृंद

शैक्षणिक उपक्रम...

एकदिवसीय मुडल्स कार्यशाळेत
मार्गदर्शन करतांना श्री गोपालजी खंडेलवाल

‘वन की बात’ मध्ये
मेळघाट व्याघ्र प्रकल्पाच्या डी.एफ.ओ. पीयूषा जगताप

‘सेमीनार ऑन करिअर गायडन्स’ प्रसंगी मान्यवर

वाचन प्रेरणा दिन प्रसंगी प्रा.डॉ. भगवान फाळके,
समन्वयक, स्त्री अभ्यास केंद्र, सं.गा.अ.वि.

ग्रंथालय विभागाच्या वतीने आयोजित रंगनाथन जयंती
प्रसंगी प्राचार्य डॉ. जगदीश साबू

सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने आयोजित
ऑनलाईन रांगोळी स्पर्धा

Dr. Vilas M. Bhale

Ph.D. (Agri.), FISA
VICE - CHANCELLOR

**SANT GADGE BABA
AMRAVATI UNIVERSITY,
AMRAVATI - 444 602**

15 July 2021

Message

I am delighted to know that Shankarlal Khandelwal Arts, Science and Commerce College is releasing Annual magazine 'Emerging India', of the session 2020-21 with the theme 'Capable Me Capable India'. This can be the apt response to the appeal of 'Aatmanirbhar Bharat' by Honourable Prime Minister Shri Narendra Modi, "When India speaks of becoming self-reliant, it doesn't advocate a self-centered system. In India's self-reliance; there is a concern for the whole world's happiness, cooperation and peace."

It will ignite the spark of self reliance amongst the students, which will eventually empower the nation to be self-reliant, resilient and self sufficient in all the sectors.

It is worth appreciating that the college follows a specific theme every year for the students to channelize their creative ideas. I am sure it will definitely help the students in a long way. I congratulate students, editors and all those who are working for the success of the magazine and wish the magazine a grand success!

(V. M. Bhale)

अनुक्रमणिका

Photo Gallery

Page No. 6 to 10 & 71 to 74

लेख	लेखक	पृष्ठ क्र.
मराठी विभाग		
‘समर्थ मी, समर्थ भारत’ देशासाठी आवश्यक	रिया बोपूलकर	17
समर्थ भारत... युवकांमुळे शक्य	रोहिणी चांदवडकर	18
राष्ट्र मजबूत करण्याच्या दिशेने...	यश सेकसरिया	19
समर्थ मी, समर्थ भारत	मीनाक्षी सरोदे	20
ग्रामीण भारत सक्षम झाला पाहिजे / नवा भारत	दीपाली सोनोने / कु. साक्षी दुबोले	21
आत्मनिर्भर व्हा : स्वतःला ओळखा / समर्थ मी समर्थ भारत	पूजा उजैनकर / पूजा देशमुख	22
राष्ट्रसंतांच्या संकल्पनेतील समर्थ भारत	रोहन माळी	23
ऊठ मित्रा ऊठ!	कृष्णा सोनटके	25
लोकशाही मजबूत, तर देश मजबूत...	प्रीती बाळापुरे	26
भारत देशाची सर्वांगीण प्रगती आपल्या हाती	चंचल देशमुख	27
कोरोनातून सावरताना विद्यार्थ्यांच्या जबाबदाऱ्या	शेख नदीम	28
पर्यावरण संरक्षणातून समर्थ भारत निर्मिती	साक्षी तेलगोटे	29
नारी शक्ति / ओळख	प्रगती चांगाडे / शिवानी देशमुख	30
संस्कृत विभाग		
लाभाः आत्मनिर्भरतायाः	ऋतुजा शिरसाट	33
आत्मा आत्मनो बन्धुः	सोमेश्वर कसनेकर	34
पुत्र ग्रामाणां स्वावलम्बनम्	स्वाती देशपांडे	35
समर्थभारताभियानम् - एकावसरः	भावना ओवाळ	36
हिन्दी विभाग		
‘सबका साथ, सबका विकास’ यह ध्येय हमारा...	दीक्षा तायडे	39
भूल जाते हैं, ऐसे याद रखें	दीपक रामावत	40
समर्थ मैं समर्थ भारत / इन बातों का रखें ध्यान	अंजली इंगोले / पीनल कांबळे	41
विकसित भारत, सपना हमारा	रुचिता गायकवाड	42
सतर्क भारत- समृद्ध भारत / प्रकृति: रक्षति रक्षित	वैष्णवी कनोजिया / वैष्णवी अवातिरक	43
समृद्ध भारत हो हमारा / वैक्सीन ही दिलाएग...	डॉली मेर / प्रांजली कथले	44
विजय की ओर / कोविड-१९ के बाद बदलती परिस्थिति	रीना श्रीनाथ / साक्षी शिंदे	45
तुलसी / भारत का ‘सोना’	संकलन - वैशाली डंबेलकर	46

लेख	लेखक	पृष्ठ क्र.
ENGLISH SECTION		
EMERGING INDIA : RISING SUPER POWER	Vaishnavi Jogdand	49
MOTIVATION QUOTES OF POSITIVE THINKING	Diksha Shirsat	50
YOUTH THE LEADERS OF TOMORROW	Komal Thorat	52
MY INDIA MY PRIDE	Bhoomika Khatri	53
STATE OF THE ART / WHAT I WANT	Shubham Ugale / Varshali Bodkhe	54
CAPABLE I CAPABLE INDIA / THOUGHTS	Ratnadeep Khanderao / Vaishnavi Wadatkar	55
A NEW BEGINNING / INSIGHTFUL QUOTES...	Vaishnavi Didwani / Mayuri Pahade	56
INDIAN FEDERALISM	Aman Jain	57
SELF RELIANT YOUTH AND NATION	Pallavi Nimborkar	58
SELF RELIANT INDIA : A MISSION	Vivek Mankar	59
विभागांचे अहवाल - 2020-21		61
TEACHING, NON TEACHING, ADMINISTRATIVE STAFF		68
विद्यापीठ गीत		69
विद्यापीठाच्या विद्यार्थी हितार्थ योजना		70

મણી વિભાગ

‘समर्थ मी, समर्थ भारत’ देशासाठी आवश्यक

रिया बोपलकर

बी.एस.स्सी.१

‘समर्थ’ म्हणजे काय? आणि आपण समर्थ झाल्याने आपला देश कसा समर्थ होईल? समर्थ या शब्दाची व्याख्या जर आपण पाहिली तर यावर प्रत्येकाचे मत हे वेगळे असणार. शैक्षणिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, राजकीय, मानसिक आणि शारीरिक या सर्व दृष्टिकोणातून पूर्ण योग्य असणे म्हणजे आपण समर्थ आहे, असे मत काहींचे असणार. आणि जर आपण आध्यात्मिकतेच्या दृष्टिकोणातून याकडे पाहिले तर आनंदी, दयाशील, करुणामय, शांती, समाधानी, साहसी, तेजस्वी, ज्ञानी, सत्य, ग्रहणशील आणि निःस्वार्थी असणे म्हणजे आपण समर्थ आहे. आजच्या विज्ञानाच्या युगात आपला देश आणि आपण पूर्णपणे समर्थ आहे काय? निरक्षरता, बेरोजगारी, गुन्हेगारी, गरिबी, धार्मिक वाद, सायबर क्राईम, भ्रष्टाचार, नैराश्य, रोगराई हे सर्व पूर्णपणे नाहीसे झाले आहे काय? सर्व लोकांच्या मनामधील दुःख, निर्दयता, अकुशलता, अज्ञानता, असंतोष, भीती, अक्षमता, अज्ञानता, असत्यता, द्वेष, स्वार्थी वृत्ती इत्यादी भाव नष्ट झाले आहे काय? या सर्व प्रश्नांची उत्तरे देण्यासाठी माझ्या जीवनातील अनुभव तरी एवढे प्रचंड नाहीत की, माझ्या उत्तराने सर्वांना समाधान वाटेल असे उत्तर मी देऊ शकेल.

देशाची प्रगती ही देशातील लोकांच्या प्रगतीवरून ठरवली जाते. देशातील सोयी-सुविधांवरून देश समर्थ आहे की नाही, हे ठरवले जाते. शासनाने केलेल्या कार्याचा तेवढाच परिणाम पडतो. जेवढा नागरिकांनी केलेल्या कार्याचा पडतो. आपला देश समर्थ बनण्यासाठी नागरिकांचे तेवढेच कर्तव्य, जेवढे शासनाचे आहे. कोविड-१९, प्रदूषण, जागतिक तापमान वाढ आणि सोशल मीडियाचा वाढता वापर हे सर्व चिंतेचे विषय होत आहेत. या सर्व प्रश्नांची उत्तरे शोधण्यासाठी आपले सामर्थ्य का कमी पडत आहे. स्वामी विवेकानंद, डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांचे विचार वाचण्याची आज आवश्यकता आहे.

आजच्या युगातील समस्यांची उत्तरे शोधण्यासाठी आपल्या शिक्षणापलीकडील जग पाहण्याची आवश्यकता आहे. आज जे कोरोनाचे संकट आपल्या मानवजातीवर आले आहेत हे काही तरी नवीन शिकवण्यासाठी आले आहे. या आधी देखील भारतावर काही संकटे येऊन गेली. या सर्व संकटांचे आपल्यावर अनिष्टच परिणाम झाले असे नाही. त्याचे काही इष्ट परिणाम देखील झाले. त्यामुळे आपल्या देशातील समस्या सुटल्या, आपल्याच देशातील आपल्याच लोकांनी आपल्यावर केलेल्या अन्यायाबद्दल आपण जागरूक झालो, आपली समर्थता कमी पडत आहे, हे आपण जाणू शकतो. आपली एकता कमी पडत आहे हे आपल्याला समजलं आणि याच संकटातून आपल्याला समजले की, आपल्या देशावर निःस्वार्थ प्रेम करणारे लोक कोणते? खूप काही शिकलो आपण प्रत्येक संकटातून.

आपल्या भारतातील धार्मिक ग्रंथ, कथा, महापुरुषांचे चरित्र, यशस्वी व्यक्तींनी लिहिलेली पुस्तके, इथिकल पुस्तके या प्रत्येक गोष्टीमध्ये अफाट ज्ञान लपले आहे. प्रत्येक गोष्टीचा अनुभव लपलेला आहे. फक्त आज गरज आहे प्रत्येक ज्ञानाला आपल्यामध्ये आत्मसात करून घेण्याची आणि त्या मिळालेल्या ज्ञानातून स्वतःमध्ये बदल करून आपले नवीन चरित्र निर्माण करण्याची. ज्यामुळे आपण आणि आपला देश निश्चितपणे समर्थ होईल.

आजच्या युवकांमध्ये हे सहज शक्य आहे. फक्त गरज आहे आपल्यामधील शक्तीला ओळखण्याची. प्रत्येक युवकाने प्रत्येक संकटाला संधी समजून त्याचा प्रतिकार केला पाहिजे. तरच आपण यश मिळवू शकतो. यशाचा मार्ग हा कठीण परिश्रमातून जात असतो. त्यामुळे आपण जर स्वतः निर्भर झालो, तर आपल्या देश निश्चितच आत्मनिर्भर होईल, यात शंका नाही.

समर्थ भारत... युवकांमुळे शक्य

रोहिणी चांदवडकर

बी.कॉम भाग ३

२१ व्या शतकातील युवा हाच सक्षमीकरणाच्या मार्गावर वेगाने प्रवास करत आहे. आज महिला सक्षमीकरणावर जागरूकता देशभरात निर्माण झाली आहे. आजचा युवा पूर्णपणे सक्षम व्हावा यासाठी विविध पातळीवर योजना आखल्या जात आहे. सर्व तरुणांना सरकारद्वारे आवश्यक कौशल्य प्रत्येक तरुणापर्यंत पोहोचावे यासाठी विविध योजना निर्माण केल्या आहे. आणि जर प्रत्येक युवा सक्षम झाला तर या देशाचे भवितव्य हे नक्कीच उजळणार. कारण भारताची लोकसंख्या ही मोठ्या प्रमाणात असून येथे अनेक तरुण बेकारी, गरिबी इत्यादी कारणामुळे पीडित आहेत. यांना सक्षम करण्यासाठी देशभरात जागरूकता निर्माण व्हावी, या अनुषंगाने विविध उपाययोजना निर्माण केल्या जात आहे. अशिक्षित कुटुंबामुळे त्यांची पिढीसुद्धा कमकुवत विचारांची होत जाते. त्यांच्यावर सुद्धा अशिक्षित विचारांचा प्रभाव होतो. देशाला जर सक्षम बनवायचं असेल तर आजच्या प्रत्येक तरुणाला आत्मनिर्भर राहावे लागेल. आपला देश आत्मनिर्भरतेच्या मार्गावर प्रवेश केला आहे. कारण आपल्याला कोणत्याही देशावर अवलंबून राहण्याची गरज न पडावी, हा सक्षमीकरणाचा महत्वाचा मुद्दा आहे.

महिलांचे योगदान यात महत्वाचे आहे. केंद्र व राज्य सरकारच्या विविध जनविकासाच्या योजना या दृष्टीने साहाय्यक ठरू शकतात. आजचा युवक हा देशाचे भवितव्य आहे. कारण उद्याच्या सक्षम भारताची जडणघडण त्याच्यावरच अवलंबून आहे. देशाचा सर्वांगीण विकास जर आपणास घडून आणावयाचा असेल तर आपल्याला आपल्या शक्ती ओळखाव्या लागतील. आपल्या व्यक्तिमत्त्वातील गुण स्वतः ओळखून आपल्यासाठी भविष्यातील क्षेत्र निश्चित करावे लागेल.

आजचा प्रत्येक युवा समर्थ झाला तर आपला देश नक्कीच

विकसित होणार. प्रत्येक तरुणाला स्वतःचं भविष्य साकार व्हावं, अशी त्याची इच्छा असते. त्यासाठी लहानपणापासून त्याचे प्रयत्न सुरू असतात. शिक्षण हा एकमेव समर्थ होण्याचा मार्ग आहे. त्याच्या आधारावर आपण पूर्ण जग जिंकू शकतो. जर प्रत्येक तरुणाने शिक्षणाला प्राधान्य दिले, तर तो नक्कीच देशाचं भवितव्य बदलू शकतो. प्रत्येक मुलापर्यंत शिक्षण पोहोचले, तर तो त्याच्यातील अंतर्गत कौशल्याचा विकास झाला, तर तो देशाच्या उपयोगी येणार.

“शिक्षा जीवन के लिये,
जीवन राष्ट्र के लिये”

त्या ब्रीदवाक्यातून मोठा अर्थ निर्माण होतो. शिक्षण जर जीवनासाठी अत्यंत महत्वाचे आहे. त्यातून आपण राष्ट्राचा विकास करू शकतो. सध्याच्या परिस्थितीत भारत विकासाच्या आघाडीवर वेगाने प्रवास करीत आहेत. परंतु, त्यामुळे काही प्रश्न देखील उत्पन्न झाले आहे. परंतु आजच्या प्रत्येक तरुणास समर्थ बनविण्यासाठी प्रत्येक युवा सक्षम झाला पाहिजे.

आजच्या युवकाने प्रत्येक क्षेत्रात आपल्या कार्याचा ठसा उमटविला पाहिजे. आजचा काळ हा विविध क्षेत्रात खूप संधी घेऊन आला आहे. माहिती तंत्रज्ञान, जैवतंत्रज्ञान, अवकाश, सूचना प्रौद्योगिकी यासारखी अनेक क्षेत्र आज युवकांना खुणावत आहेत. गरज आहे फक्त आपल्या मधील विविध कौशल्यांना ओळखून त्यानुसार प्रगती करण्याची! आपल्याला खरंच भारत जर सामर्थ्यवान बनवायचा असेल, तर तो फक्त युवकांमुळेच शक्य आहे. म्हणून आपण आपली जबाबदारी ओळखली पाहिजे.

राष्ट्र मजबूत करण्याच्या दिशेने...

यश सेकसरिया

बी.सी.ए. भाग २

भारताला स्वातंत्र्य मिळून ७३ वर्षे झाली. या काळात आपण खूप काही मिळवलं पण आणि खूप काही गमावलं पण! शारीरिक क्षेत्रात बरीच प्रगती झाली, परंतु सांस्कृतिक विकासाच्या बाबतीत आपण खूप मागे राहिलो. संस्कृती दुर्बल झाली. व्यक्ती दीर्घायू बनली. परंतु कुटुंबे कमकुवत झाली. समाजाच्या अशक्तपणामुळे समाज आजारी पडला. जेव्हा सामाजिक जाळे कमकुवत होईल तेव्हा राष्ट्र कसे मजबूत होईल? मित्रांनो! राष्ट्राला बळकट करण्यासाठी समाज बळकट करावा लागेल आणि समाज मजबूत करण्यासाठी कुटुंबातील दुर्बलता बळकट करावी लागेल. समृद्ध आणि आनंदी राष्ट्र निर्माण करण्यासाठी याशिवाय पर्याय नाही. कुटुंब एका व्यक्तीपासून बनते, कुटुंबापासून समाज बनतो आणि समाजापासून राष्ट्र तयार होते. प्रत्येक गोष्टीच्या मुळाशी निष्ठा आहे. बऱ्याच सुधारणांच्या प्रक्रियेच्या आणि विकासाच्या बऱ्याच संकल्पना आणि संकल्पनांपैकी आपल्याला हे लक्षात ठेवले पाहिजे की, एखाद्या व्यक्तीची योग्य निर्मिती झाल्याशिवाय एक चांगले कुटुंबाची निर्मिती आणि विकास शक्य नाही किंवा समाज आणि राष्ट्राचे सबलीकरण शक्य नाही. जर आपण बदलत राहिलो, तर युग बदलण्याच्या संकल्पनेचे महत्त्व दुर्लक्षित करण्याची चूक विलंब न करता दुरुस्त करावी लागेल. यासाठी संस्कार विधीबरोबरच संस्कृतीच्या विविध प्रवाहात येणारे विकार दूर करण्याची वेळ आली आहे. त्याचवेळी एक समृद्ध आणि मजबूत राष्ट्र निर्मितीसाठी, देशवासीयांमध्ये तीव्र प्रयत्न, कठोर परिश्रम, चरित्रनिष्ठा, प्रामाणिकपणा, राष्ट्रीय शिस्त, उत्कृष्ट जीवन तत्वज्ञान, सहकारिता, सद्गुण, सहकार्य, नैतिक प्रतिष्ठा निर्माण करणे महत्वाचे आहे.

आपल्या देशात आज अनेक समस्या आहेत, प्रश्न आहेत. आज आपल्या सर्व बाजूंनी शेतकरी कमकुवत वाटतात. गायी मरत आहेत. आवाज आणि लेखकांना अर्धांगवायूच्या दुर्घटनेने ग्रासले आहे. आपण पुष्कळ लोक आर्थिक गुलामगिरीत अडकलेले पाहतो आणि नैतिक आणि सांस्कृतिक मूल्यांच्या घटत्याचे तत्वज्ञान अस्तित्वात आहे, असे दिसते आहे. सांस्कृतिक क्रांती होणे आवश्यक आहे. मी म्हणून की, या देशाला अधिक नेते तसेच निर्मात्यांची आवश्यकता आहे. यासाठी लोकशाही आणि राजशाहीचे सामील होणे फार महत्वाचे आहे. कारण, त्याशिवाय आदर्शवादी राष्ट्र बांधता येत नाही. हे कृतज्ञ राष्ट्र स्वातंत्र्यलढ्यातील क्रांतिकारक आणि सत्याग्रही या दोघांचे नेहमी ऋणी राहिल. जर त्या महावीरांचे केवळ नाममात्र लिहिल्या गेले तर संपूर्ण पुस्तक भरले जाईल. युगाचा प्रवाह वळविण्यात धैर्यवान, हुशार आणि मनोबली लोकांची अनन्य भूमिका असते. महाकालने त्या काळातील कवटीवर असे काही लेख लिहिले होते की, अशा धाडसी व शूर माणसांच्या वंशाचा जन्म मातृमातांच्या गर्भापासूनच होता. या अंगरक्षकाने त्यांच्या वेगवेगळ्या भूमिका निवडल्या. काहीने पेन, काहीने शस्त्रे निवडली, काहींनी सत्याग्रह निवडला. काही संघर्ष करतात. स्वातंत्र्यावर विश्वास ठेवणारे नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांनी भारताबाहेर जाऊन अनेक देशांत आपल्या देशाला स्वतंत्र भारत म्हणून ओळख दिली. १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी आमचा तिरंगा स्वतंत्र भारतात नवी दिल्लीत फडकविण्यात आला. अशा परमवीरांच्या स्वतंत्र भारताकडे दुर्लक्ष जरी केले गेले असले, तरी हे कृतज्ञ राष्ट्र त्याला एक दिवस सुद्धा विसरू शकले नाही.

प्रत्येकजण जगतो, परंतु जे लोक पोटाच्या वर चढतात आणि संस्कृती, समाज आणि राष्ट्राच्या बलिदानावर प्रजनन करतात, त्यांची नावे इतिहासाच्या सुवर्ण अक्षरांमध्ये लिहून अमर होतात. स्वतंत्र भारताच्या चमकणाऱ्या शिलालेखात चंद्रशेखर आझाद यांच्यासारख्या महावीराची अमिट स्वाक्षरी कोण मिटवू शकेल? ज्यांनी आपल्या साथीदाराला गरिबीमुळे उपाशीपोटी आर्थिक मदत करण्याचे सुचवले तेव्हा मी छातीवर गोळी झाडून त्यांचे जीवन संपू शकतो, परंतु देश स्वतंत्र करण्यासाठी ब्रिटिशांकडून लुटलेल्या पैशांपैकी एकसुद्धा मी त्याला देऊ शकत नाही. अशा स्वतंत्र मानवांच्या आणि अशा देवी-देवतांचे जीवन, जे भारत स्वतंत्र होण्यासाठी मरण्यानेही अमर झाले

आहेत. आपल्याला वाटेवर जाण्यासाठी प्रेरणा देतात. आज स्वातंत्र्यप्राप्तीसाठी आहुती देणाऱ्या लोकांचा त्याग, बलिदान आपण लक्षात घेतला पाहिजे. त्यामुळेच आज आपण या मुक्त वातावरणात जगत आहोत, याची जाणीव ठेवली पाहिजे. त्याच्या आदर्शावरच चालले पाहिजे.

स्वतंत्र भारतातील आपल्या सर्वांनी ज्ञात आणि अज्ञात अशा सर्व त्या वीर बलिदानाचे देशाचे श्रद्धा, समर्पण, त्याग लक्षात ठेवले पाहिजे आणि त्यांना हवे असलेला भारत घडविण्याचा दृढ निश्चय केला पाहिजे. तेव्हाच खऱ्या अर्थाने आपण समर्थ होऊ आणि आपण समर्थ झालो, तर राष्ट्र समर्थ होईल.

समर्थ मी, समर्थ भारत

समर्थ मी, समर्थ भारत
म्हणूनच फक्त नाही बनायचा
डोळ्या वरच्या पट्ट्या काढून
मिळून काही बदल करायचा।।
बदलण्यासाठी काय हवे?
रेटा हवा का नजर हवी?
पर्याय नाही म्हणून बदल
नुसते फुकाचे एक मलम।।
नजर तेज दूर दृष्टी
कशी असणार? झोपलोय आम्ही
जग चाललय धावत पुढे
चलन आमचे मागे घ्यावे।।
अभ्यास रेट्याचा कोण करणार?
रोगाचे मूळ कोण शोधणार?
आम्ही नुसती बिल भरणार
आक्रोश करून थकून जाणार।।
लोकशाहीत हे असेच होणार

शाही लोकांना कसे बदलणार
सारे बदलतायत होतायत नूतन
आम्ही करतोय आमच्या पुराणांचे जतन
बदल हवा, बदल हवा
मुळापासून नवा नवा
विचार नवा, आचार नवा
वेळत साधला तरच खरा।।
समर्थ भारत वीस एकवीस
चर्चा नुसत्या वेग कीस कीस
काळ काम वेग अन् विचार
कसे आम्ही हे साधणार।।
मी बदललो आम्ही बदललो
तरच होणार सहज साध्य
मी भारत आम्ही भारत
समर्थ मी समर्थ भारत।।

मीनाक्षी सरोदे
बी.एससी २

ग्रामीण भारत सक्षम झाला पाहिजे

दीपाली सोनोने

बी.एससी. १

भारत हा खेड्यांचा देश आहे. येथील प्रत्येक माणूस हा साक्षर झाला पाहिजे, तरच देशात भेडसावणाऱ्या समस्या सुटू शकतील व विकासाच्या योजना त्यांच्यापर्यंत पोहोचतील. शिक्षण हा ज्ञानाचा तिसरा डोळा आहे, असे आपण नेहमी म्हणतो. हा तिसरा डोळा म्हणजे शिक्षण खेड्यापाड्यातील दुर्मीळ, डोंगराळ भागात पोहोचले पाहिजे. दुर्गम भागातील लोकांचा उदरनिर्वाहासाठी वेळ जातो. त्यांना वारंवार भटकंती करावी लागते. त्यामुळे साक्षरतेचे शंभर टक्के उद्दिष्ट गाठण्यात अडथळा येतो. अन्न, वस्त्र, निवारा, शिक्षण या मूलभूत गरजा आहेत. काहीना शिक्षणाची भूक आहे, पण आर्थिक अडचणींमुळे मेडिकल, इंजिनीअरिंग, तांत्रिक शिक्षण घेण्यात अडथळा येतो. भारताचे बुद्धिवंत विद्यार्थी गरीब परिस्थितीमुळे मागे पडतात. भारताच्या विकासाला हा फार मोठा अडथळा आहे. म्हणून अशा आर्थिक स्थिती नसलेल्यांना भारत सरकारने दत्तक घ्यावे. उच्च, तांत्रिक, संशोधन या कार्यात अशा विद्यार्थ्यांना विनामूल्य प्रवेश द्यावा. त्यांच्या बौद्धिक पातळीला न्याय मिळावा. स्थलांतर होऊ नये, यासाठी शासकीय पातळीवर प्रयत्न झाले पाहिजे. ग्रामीण भागाचा विकास झाला, तरच भारत सक्षम होऊ शकेल. अन्यथा, भारताचा विकास एकतर्फी होईल.

शासकीय यंत्रणा खेड्यापाड्यापर्यंत जलद गतीने पोहोचली पाहिजे. शिक्षणापासून एकही मूल वंचित राहता कामा नये. शिक्षण गरिबांपर्यंत, खेड्यापाड्यात जोपर्यंत पोचत नाही, तोपर्यंत भारत विकसित झाला असे म्हणता येणार नाही. शिक्षणाच्या सुविधा थेट शालेय विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचल्या पाहिजेत. ग्रामीण भागात वसतिगृहांची संख्या वाढवली पाहिजे. खरे आर्थिक गरजू विद्यार्थी आहे की नाही, याची खातरजमा शासकीय पातळीवरून झाली पाहिजे. राजकीय हस्तक्षेप अजिबात नको. त्यामुळे गरीब विद्यार्थ्यांवर अन्याय होतो. ग्रामीण भागातील व शहरी भागात

अडथळा येतो. भारताचे बुद्धिवान विद्यार्थी गरीब परिस्थितीमुळे मागे पडतात. भारताच्या विकासातील हा अडथळा आहे. म्हणून अशा आर्थिक स्थिती नसलेल्यांना भारत सरकारने दत्तक घ्यावे. उच्च, तांत्रिक, संशोधन ह्या कार्यात अशा विद्यार्थ्यांना विनामूल्य प्रवेश द्यावा. त्यांच्या बौद्धिक पातळीला न्याय मिळावा. स्थलांतर होऊ नये यासाठी शासकीय पातळीवर प्रयत्न झाले पाहिजेत, तरच भारत प्रगतीच्या मार्गावर अधिक वेगाने धावू शकेल.

नवा भारत

नवा भारत घडवाया
चला पेटून उठू युवांनो
आपल्या सामर्थ्याने
घडवू नवा इतिहास भावांनो
चला चला ध्येय ठरवा
जीवनात काय करावे
काय न करावे हा ची
विचार सदा मनी ठेवा
सदा आपल्या ध्येयपथावर
नजर ठेवूनी प्रयत्न करा
देश, समाज, कुटुंब
आत्मनिर्भर होईल भारत सारा

कु. साक्षी दुबोले

बी.एससी. भाग १

आत्मनिर्भर व्हा : स्वतःला ओळखा

पूजा उज्जैनकर

बी.ए.भाग १

विषय समजण्यासाठी एका छोट्याशा गोष्टीने सुरुवात करू या. आपल्या मनाची ताकद समजण्यासाठी शास्त्रज्ञांनी एक प्रयोग करायचे ठरविले. त्यासाठी त्यांना हवा होता एक कैदी, ज्याला मृत्युदंडाची शिक्षा झालेली असावी. योगायोगाने असा कैदी मिळाला. त्यांनी कैद्याला सांगितले, “आम्ही तुला फाशी ऐवजी वेगळी शिक्षा देणार आहोत. आम्ही तुला अंधाच्या खोलीत सोडणार आहोत आणि त्यामध्ये विषारी साप साडणार आहोत. तो साप तुला चावणार आणि तू मरणार.” हे त्या कैद्याने ऐकले. ठरलेल्या दिवशी त्या कैद्याला अंधाच्या खोलीत डांबण्यात आले आणि त्यात आधीच बसलेल्या व्यक्तीने त्या कैद्याला दोन सुया टोचल्या. ज्या एकदम साध्या सुया होत्या. परंतु, मित्रांनो त्या साध्या सुयांनी त्या कैद्याचा मृत्यू झाला. जेव्हा त्या कैद्याचे पोस्टमार्टम करण्यात आले तेव्हा त्याच्या शरीरात विष सापडले. आता विचार करा मित्रांनो, हे विष आले कुठून? आता आपण विषयाकडे वळू.

जीवनात आपल्याला आत्मनिर्भर व्हायचे असेल तर आजच आपल्या मनाला खूप मजबूत असायला हवे. मन कमजोर बनवू नये. बघा, आपले ध्येय कुठेही असो. आपल्या मनाने जो निश्चय केला, तो खूप स्ट्रॉंग असायला हवा. त्या कैद्याने विचार इतका स्ट्रॉंग केला की, त्याच्या शरीराने स्वतःच विष तयार केले. सांगायचे हे आहे की, आपण जो सकारात्मक किंवा नकारात्मक आदेश आपल्या मनाला देतो, तो तशी परिस्थिती आपल्यासमोर निर्माण करतो. म्हणून मला वाटते की, आपल्याला जीवनात आत्मनिर्भर व्हायचे असेल तर मनाने मजबूत व्हा. कारण कोणताही व्यक्ती मनाने कमजोर असेल तर शरीर मजबूत असूनही काहीही फायदा नाही. त्यामुळे मित्रांनो, जीवनात विचार बदला, तुमचे आयुष्य बदलेल. जर तुमच्या समोर पाण्याने अर्धा भरलेला ग्लास असेल, तर माझा अर्धा ग्लास रिकामा आहे, हे

म्हणण्याऐवजी माझा अर्धा ग्लास भरलेला आहे, हे म्हणावे. संकटांना संधी समजून वाटचाल करावी. कारण संधी येईल तेव्हा आम्ही आत्मनिर्भर बनू. असा विचार या वेगवान युगात करणे मूर्खपणाचे ठरेल. नाही का? तर चला मित्रांनो, नव्या उमेदीने, नव्या उत्साहाने. आपण पुढे जाऊ या, यशस्वी होऊ या!

समर्थ मी समर्थ भारत

जीवनातले तारुण्य मी पाहिले आहे
संघर्षाच्या लाटा पण मी अनुभवल्या आहे..
जीवनाच्या संघर्षाशी लढून मी
माझ्या सामर्थ्यावर उभी आहे..
जीवनात संकटावर हार मानणे हा पर्याय नाही
हार मानून जीवन जगणे अनेकाने थांबवले आहे...
पण जीवनात संकटावर संघर्ष करून
सामर्थ्याच्या बळावर, हिमतीच्या जोरावर
प्रवर्तनाच्या वाटेवर, इच्छाशक्तीच्या जोरावर
बळावर समाजात मानणाऱ्या वाईट रुटी,
परंपरांवर विजय मिळविणार आहे...
या परंपरांना नवीन पिढी बळी पडणार नाही...
यासाठी प्रयत्न करणार आहे..
तारुण्यातील पिढीला थांबवणार आहे
कारण या समाजात मानणारे अनेक रुटी परंपरांनी
अनेकांचे जीवन संपवले आहे..
माझ्या सामर्थ्यावर मी समर्थ भारत घडवणार आहे..

पूजा देशमुख

बी.ए. भाग २

राष्ट्रसंतांच्या संकल्पनेतील समर्थ भारत

रोहन माळी

बी.कॉम.भाग २

“गावाचे जरी उत्तम नसले।

तरि देशाचे भविष्य ढासळले

ऐसे मानावे जाण त्याने भले। हृदया माजी।।”

संत तुकडोजी महाराजांनी रचलेल्या ग्रामगीतेतील पहिल्याच अध्यायातील ही ५० वी ओवी. गाव चांगले असेल तरच देशाचे भविष्यही चांगले होते, असा त्यांचा आदेश-संदेश. गावाच्या विकासासाठी संतांनी आपापल्या परिने प्रयत्न केले. त्यातीलच संत गाडगेबाबा व तुकडोजी महाराजांचे योगदान महत्वाचे मानले जाते. देव-देवतांच्या पूजेबरोबर श्रमातून भक्ती करा. गाव चांगले ठेवा. त्यामुळे देशाचे भवितव्य उज्ज्वल होईल, ही शिकवण त्यांनी युवकांना देण्याचा प्रयत्न केला. सद्यस्थितीमध्ये ग्रामीण व शहरी भागता अशुद्ध पाणी, अस्वच्छ परिसर व वैयक्तिक स्वच्छतेअभावी उद्भवणाऱ्या रोगांमुळे पीडित असलेल्यांची आकडेवारी वाढत आहे. त्यामुळे त्यांचे आरोग्यमान, पर्यायाने जीवनस्तर उंचावण्यासाठी शासन प्रयत्नशील आहे. (उदा. संत गाडगेबाबा ग्रामस्वच्छता अभियान, निर्मल भारत अभियान, पर्यावरण संतुलित समृद्ध ग्राम योजना वगैरे) यामध्ये ग्रामस्थांचा सक्रिय व सातत्यपूर्ण उत्स्फूर्त सहभाग कार्यक्रमात करून घेण्याची प्रभावी तरतूद कार्यक्रम अंमलबजावणी करण्यासाठी शासन प्रयत्नशील आहे.

घरांची, गावांची, परिसराची व पर्यायाने देशाचीही स्वच्छता व्हावी व सर्वसामान्य जनतेचे आरोग्य, मानवी पर्यायाने जीवनमान उंचवावे व त्यायोगे ‘स्वच्छतेतून समृद्धीकडे’ ही संकल्पना मूर्तरूपात येणे अपेक्षित आहे. तसेच पर्यावरणाचे संवर्धन, जतन व संरक्षण करून समृद्ध व संपन्न परिसर, गाव व पर्यायाने देशाची निर्मिती करणे ही काळाची गरज असल्याने जल, जमीन, जंगल, हवा, वनस्पती इ.चे योग्य व्यवस्थापन करून भौतिक

सोयीसुविधांची निर्मिती ‘पर्यावरण संतुलन’ ठेवून केल्यास नागरिकांचे जीवनमान, दर्जा सुधारण्यास मदत होईल. त्यासाठी स्वच्छतेची सवय प्रत्येकामध्ये खोलवर रुजवण्याची नितांत आवश्यकता आहे.

आपण विदेशातील शहरांची स्वच्छता पाहून त्यांचे गुणगान गातो. मात्र तेथील स्वच्छता, शिस्त, सौंदर्य, सृष्टी व हिरवळ वाखाणण्याजोगी आहे, ती केवळ तेथे राहणाऱ्या लोकांमुळेच! त्यांच्या स्वच्छतेच्या सवयीमुळे आहे, हे मात्र आपण विसरतो. आपण आपल्या मनाला, शरीराला, घराला, परिसराला स्वच्छ बनवण्यासाठी पाऊल उचलण्याची नितांत आवश्यकता आहे. आपण आपले घर स्वच्छ ठेवतो. पण आपला परिसर स्वच्छ ठेवत नाही. अस्वच्छतेमुळे होणाऱ्या आजारांमुळे आपले आरोग्य धोक्यात येऊन आपला घामाचा पैसा व वेळ वाया जात आहे. आज सार्वजनिक ठिकाणी बसमध्ये, लोकल, ऑफिस, उद्यान, इमारती, रस्त्यांवर, गल्ल्याबोळांत आपल्याला अस्वच्छता दिसते. कुठेही थुंकणे, पान खाऊन पिचकारणे, सिगारेटची थोटके, खाद्य पदार्थांची वेष्टणे, कागदाचे तुकडे, तंबाखूच्या गुटख्याच्या पिचकाऱ्यांनी रंगविलेल्या भिंती दिसतात. आपल्या नद्या या गुटख्याच्या पिचकाऱ्यांनी सांडपाणी वाहून नेणाऱ्या गटारी बनल्या आहेत. कचऱ्याचे डोंगरच्या डोंगर शहरामध्ये तयार होत आहेत. कितीजण आपल्या मुलांना स्वच्छतेचे महत्त्व सांगतात? त्याचे अनुकरण करायला सांगतात? आणि स्वतःही त्याचे अनुकरण करतात?

आपल्याकडे अनेक रोग हे अस्वच्छतेमुळे होतात. त्यामुळे घराची व परिसराची स्वच्छता हे आरोग्याचे महत्वाचे अंग आहे.

आपले मन स्वच्छ तर आपले घर स्वच्छ।।

आपले घर स्वच्छ, तर आपला परिसर स्वच्छ।।

या उक्तीप्रमाणे स्वच्छता राखण्याची जबाबदारी स्वतःपासून सुरू करावी लागेल. त्याप्रमाणे मी स्वतःही परिसर स्वच्छ ठेवण्यासाठी आठवड्यातून किमान १ तास स्वच्छता करण्याचा संकल्प करून तसा प्रयत्नही सुरू केलेला आहे. त्याचप्रमाणे मी स्वतःही घाण करणार नाही व दुसऱ्यालाही घाण करू न देण्याचा प्रयत्न करीन. सर्वप्रथम मी स्वतःपासून, माझ्या कुटुंबापासून, गल्ली/वस्तीपासून, माझ्या गावापासून ते कार्यस्थळापर्यंत या कामास सुरुवात केलेली आहे. त्याचबरोबर माझे समविचारी सहकारी यांच्यातही स्वच्छतेचे महत्त्व पटवून देऊन त्यांनाही या कामात सहभागी करून घेण्यासाठी प्रयत्नशील आहे.

गाव ही शरीर। त्यास राखावे नेहमी पवित्र।

त्यानेच नांदे सर्वत्र। आनंदी गावी।।

रामधून पूर्वी भावपूर्ण। व्हावे स्वच्छ, सौंदर्यवान।

कोणाही घरी गलिच्छपण। न दिसावे।।

स्वतःप्रमाणेच, सभोवतालचा परिसरही स्वच्छ ठेवण्याची जबाबदारी प्रत्येकाने अंगी बाणावयास हवी. समाजजागृतीचा, समाज परिवर्तनाचा पाया ज्ञानेश्वरांनी रचला. नामदेवांनी ह्याच्या भिंती बांधल्या, एकनाथांनी त्यावर घुमट चढविला आणि त्यावरती कळस तुकोबारायांनी चढविला. अशा या समाज परिवर्तनाच्या कळसावर पताका लावण्याचे कार्य संत गाडगेबाबांनी केले.

“गाव व्हावया निरोगी सुंदर।

सुधारावे लागेल एकेक घर।

आणि त्यातूनही घरात राहणारा।

करावा लागेल आदर्श।।”

चला तर, आपण स्वतः आपला परिसर, आपला भारत स्वच्छ राखूया। ‘भारत माझा देश आहे. सारे भारतीय माझे बांधव आहेत. समृद्धीने व विविधतेने नटलेल्या भारताचा मला अभिमान आहे.’ ही प्रतिज्ञा म्हणताना आपल्याला आपल्या देशाविषयी अभिमान असण्याबरोबर देशासाठी आपण स्वतःला करावयाची, कर्तव्याविषयी जागरूकता असणे गरजेचे आहे. विविध नैसर्गिक सौंदर्याने नटलेल्या या देशात सध्या वाढत्या लोकसंख्येमुळे कचऱ्याचे प्रमाण, अस्वच्छतेचे प्रमाण वाढतच आहे. अशा

गलिच्छ वातावरणात राहण्यामुळे आपली शारीरिक प्रगती कमी होतेच, पण मानसिक आजार देखील होऊ शकतात.

आज आपण विचार केला, तर आपापल्या खाण्यापिण्यासाठी जेवढा खर्च होतो त्याचाही पेक्षा अधिक खर्च रोगराईसाठी होतो. ही परिस्थिती बदलण्यासाठी आरोग्याचा गुरुमंत्र सर्वांनी स्वीकारायला हवा. ही सर्व परिस्थिती लक्षात ठेवून मला असे वाटते की, स्वच्छतेचा पाठ हा स्वतःपासून गिरवावा.

“ईश्वर व्यापिले हे विश्व।

म्हणोनी जगाची आम्हा देव।

विश्वाचा मूळ घटक गाव।

ग्रामगीता त्यासाठी।

यात ग्रामाचा जयजयकार।

सर्व ग्रामाचा तीर्थांचे ग्रामची माहेर।

ग्राम हा विश्वाचा पाया सुंदर।

ग्राम नसता प्रलयची।।”

हे लक्षात घेऊन स्वच्छतेचा मूलमंत्र आळवायचा आहे. “माझा गाव स्वच्छ असेल, तर माझा देश स्वच्छ होईल,” ही भावना मनात रुजवायची आहे. आपला देश खेड्या-गावांचा देश आहे. जोपर्यंत खेडे स्वच्छ व सुंदर व निर्मल होणार नाहीत तोपर्यंत भारत स्वच्छ व सुंदर बनू शकणार नाही. स्वच्छतेच्या पायरीवर खंबीरपणे उभे राहून आरोग्याची कास धरूनच विकासाची, समृद्धीची फळे चाखता येणार आहेत.

“स्वच्छतेचे देशविकासाचे स्वप्न पाहून।

नित्याची धडपड ठेवून।

संतांचे विचार घेऊन।

देशाचे, राष्ट्राला बनवू महान।।”

मन हा सर्वात सुंदर गोष्टीचा सुंदर शिल्पकार असतो. निरोगी शरीरात निरोगी मन वास करते. आपले शरीर एक सुंदर देवालय आहे आणि देवालयात मनरूपी देव वास करत असतो. मन जर सात्विक असेल, सात्विक विचाराने परिपूर्ण असेल तर आपल्या हातून नवनिर्मितीचे कार्य घडते व या कार्याने आसमंताच्या चारी दिशा उजळून जातील. या साठी निरोगी मन असणे महत्वाचे

आहे. निरोगी मन हे निरोगी शरीरात असते. शरीर निरोगी राहण्यासाठी स्वच्छतेचा फार मोठा वाटा असतो.

राष्ट्रसंत तुकडोजीसारख्या निरक्षर असणाऱ्या महामानवाने स्वच्छतेचे महत्त्व समजले, स्वतःचे सर्व आयुष्य त्यासाठी समर्पित केले. आपल्या अभूतपूर्व कर्तृत्वाने स्वच्छतेचा वसा या राष्ट्रसंताने भारताला प्राप्त करून दिला.

“पहिले पाऊल घरचा धंदा।

दुसरे पाऊल दारच्या प्रबंधा।

पुढे ग्राम सफाईचा धंदा।

लावोनि घ्यावे आनंदे।।”

केल्याने होत आहे।

आधी केलेचि पाहिजे।

संत रामदास यांच्या काव्यकल्पनेनुसार दुसऱ्यांना सांगण्यापूर्वी एखादे काम आपण केले पाहिजे. आधी केले, मग सांगितले असे होईल. शारीरिक श्रम न केल्यास नाना व्याधी आपल्या जीवनात उभ्या राहतात. म्हणून बुद्धिजीवी कामे करणाऱ्यांनी दररोज काही वेळ तरी शारीरिक श्रमाचे किंवा मेहनतीची कामे केली पाहिजेत.

शरीर सुदृढ असेल, तर आपण कष्टाची कामे करू शकतो. कष्टाची कामे करण्यापूर्वी प्रत्येकाने स्वतःच्या दैनंदिन कामाबाबत जागरूक राहणे आवश्यक आहे. मी सकाळी उठल्यापासून रात्री झोपेपर्यंत स्वतःच्या स्वच्छतेकडे लक्ष देतो. सकाळी उठल्यानंतर दात घासणे, आंघोळ करणे, केस नीट विंचरणे, पावडर लावणे, छान असा पोषाख करणे, पोषाखाला शोभेल अशी चप्पल घालणे, मगच बाहेर पडणे ही झाली बाह्य स्वच्छता. शरीरावर दागिने घालून बाह्य शरीर सुंदर बनविणे, पण

नाही निर्मळ जीवन।

काय करील साबण।।

संत तुकाराम महाराजांच्या अभंगानुसार शरीरावर दागिने घालून शरीर सुंदर बनवितो. साबणाने शरीर (बाह्य) स्वच्छ करतो, परंतु मनामधील वाईट विचार, खोटे बोलण्याची सवय

असेल, इतरांना फसविणे, दुसऱ्यांना लुबाडणे, खोटे सांगणे, टिंगल-टवाळी करणे इ. सवयी नाहीशा करण्यासाठी साबणाचा उपयोग होणार नाही. तर, मनातील विचार सुंदर व स्वच्छ बनविणे आवश्यक आहे.

थोर नेत्यांची थोर विचारांची पुस्तके वाचून मन स्वच्छ बनविण्याचा प्रयत्न केला. आता माझे शरीर व मन अंतर्बाह्य खऱ्या अर्थाने स्वच्छ झाले. स्वतःची स्वच्छता झाली म्हणजे सर्वकाही स्वच्छ झाले असे नाही. तर, माझे कुटुंब, गाव, समाज, राज्य, राष्ट्र या सर्वच ठिकाणी स्वच्छता करायची आहे. सर्व ठिकाणे स्वच्छ करणे शक्य नाही, पण कुटुंब व आजुबाजूचा परिसर मी निश्चित स्वच्छ करू शकते.

ऊठ मित्रा ऊठ!

राष्ट्रभक्तीचा दीप तू
नव्या भारताचा शिल्पकार तू
आहे गरज आज ही एकजूट तू
ऊठ मित्रा, आतातरी ऊठ तू
आठव जरा तुझे आदर्श तू
शिवबा, आंबेडकर आणि सावरकर तू
बन शिवबाच्या तलवारीची मूठ तू
ऊठ मित्रा आता तरी ऊठ तू
नाही सुरक्षित तुझी भगिनी आणि माता
झोपेतून जागा ही तू आता
या अन्यायाला रोख तू
ऊठ मित्रा आता तरी ऊठ तू
स्वप्नातील भारत घडव तू
शत्रूंना तुमच्या हत्ये तू
थांबव ही सगळी लूट तू
ऊठ मित्रा आता तरी ऊठ तू

कृष्णा सोनटके

बी.कॉम. २

लोकशाही मजबूत, तर देश मजबूत...

प्रीती बाळापुरे

बी.कॉम.भाग ३

भारताला १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी स्वातंत्र्य मिळाले व भारत देश हा लोकशाही राष्ट्र म्हणून सर्व जगात ओळखला जाऊ लागला. पारतंत्र्यातून मोकळा होताच भारतासारख्या बलाढ्य व सक्षम देशाला प्रगतीच्या वाटा मोकळ्या झाल्या. प्रगतीच्या वाटेकडे देशाची पावले वेगाने पडू लागली. उद्योगधंदे, शिक्षण, शेतीव्यवसाय, विज्ञान क्षेत्र, आरोग्य, ग्रामीण क्षेत्र या सर्वच क्षेत्रात परिवर्तन करण्याचा प्रयत्न होऊ लागला. परंतु, या प्रयत्नांचे भरघोस यश आपल्याला अजूनही मिळालेले नाही. देशाची वाढती लोकसंख्या, प्रचंड दारिद्र्य, बेकारी, अनारोग्य या सर्व गोष्टी प्रगतीच्या मार्गातील मोठे अडथळे झालेले आहेत. या सर्व मुळाशी आहे अज्ञान व निरक्षरता.

भारत कृषिप्रधान देश आहे. येथील लोकांचा शेती हा मुख्य व्यवसाय आहे. शेतकरी आपल्या देशाचा आत्मा आहे, पण अजूनही इथला शेतकरी निरक्षर आहे. त्या निरक्षरतेचा फायदा सावकार घेत आहेत. त्यामुळे कर्जबाजारी होऊन आजचा शेतकरी खूप कष्ट करूनही दरिद्री आहे. याची सर्व शक्ती दारिद्र्याशी झगडण्यात नष्ट होत आहे. आज शेतीव्यवसायातही विज्ञानाने खूप प्रगती केलेली आहे. शेती विकासाच्या नवनवीन तंत्रज्ञानाचा शोध लागला आहे. परंतु, हे नवीन तंत्रज्ञान शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचू शकलेले नाही. निरक्षर शेतकरी त्याच्या निरक्षरतेमुळे व अज्ञानामुळे हे तंत्र आत्मसात करू शकलेला नाही.

शेतकऱ्यांप्रमाणेच भारतातील आदिवासी व गरीब समाज ज्ञानाला वंचित राहिलेला आहे. हा समाज अजूनही रुढी, परंपरा, अंधश्रद्धांच्या चिखलात रुतलेला आहे. याच्या विकासासाठी अनेक योजना आहेत. यांचा लाभ निरक्षरतेमुळे व अज्ञानामुळे ते घेऊ शकत नाहीत. विज्ञानाचे क्षेत्र विकसित होऊनही वैज्ञानिक सुखसोयीचा लाभ त्यांना घेता येत नाही. या समाजातील अज्ञान जोपर्यंत नाहीसे होत नाही, तोपर्यंत आदिवासींच्या मार्गात अडथळे

निर्माण करीत आहेत.

भारतात लोकशाही राज्यपद्धती आहे. आपल्या लोकप्रतिनिधींची निवड सारासार विचार करून त्यांना आपल्या लोकशाहीचा पाया भक्कम करण्याचे पूर्ण स्वातंत्र्य आहे. परंतु, येथील निरक्षर लोक प्रलोभनाला बळी पडतात व आपला लोकप्रतिनिधी निवडताना चूक करतात. यातूनच भ्रष्टाचार वाढत आहे. देशाची प्रगती खुंटत आहे. तेव्हा भारतासारख्या बलाढ्य देशाच्या प्रगतीचे मार्ग सुरळीत करण्यासाठी साक्षरता प्रसाराची अत्यंत आवश्यकता आहे.

स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, न्याय हे आपल्या राज्यघटनेचे वैशिष्ट्य आहेत. त्यामुळे देशातील सर्वांनाच विकासाच्या समान संधी मिळाल्या पाहिजेत. या देशात अजूनही कोट्यवधी लोकांच्या निवाऱ्याचा प्रश्न सुटलेला नाही. कित्येक लोक आजही अर्धपोटी राहतात. त्यांच्या अंगावर कपडे नाहीत. त्यामुळे आपण पाहिजे त्या प्रमाणात प्रगती करू शकलो नाही, हे सत्य आहे. आपल्याला जर देशात खऱ्या अर्थाने लोकशाही रुजवायची असेल, तर पहिल्यांदा येथील सर्वसामान्य जनतेचे प्रश्न सुटले पाहिजेत. कुणीही वंचित राहू नये याची काळजी घेणे सर्वांचे कर्तव्य आहे. केवळ शासनावर अवलंबून न राहता आपण आपल्या कर्तव्याप्रति जागरूक असले पाहिजे, तरच लोकशाही सक्षम होईल.

भारत देशाची सर्वांगीण प्रगती आपल्या हाती

चंचल देशमुख

बी.कॉम.भाग २

भारताची भूमी ही १५० वर्षे इंग्रजांच्या गुलामीमध्ये होती. अथक प्रयत्नांनंतर आणि अनेकांच्या प्राणांची आहुती दिल्यानंतर भारत स्वबळावर स्वतंत्र झाला. स्वातंत्र्यानंतर भारताने अनेक क्षेत्रांमध्ये प्रगती केली आहे. भारताचे नाव त्रिखंडात मानाने घेतले जाते. क्रीडा असो वा अवकाश यात्रा, भारताने सगळ्यांना मागे टाकून आपली ओळख निर्माण केली आहे. भारत आज समर्थ देशांमध्ये एक अंकला जातो. भारताची कीर्ती विश्वात प्रख्यात आहे. काही वर्षांपूर्वी आपल्या देशात अनेक लोक निरक्षर होते, पण आता साक्षरता घराघरांत पोहोचली आहे. आधी गावांमध्ये वीज नव्हती, पण आता अनेक गाव विजेने चमकत आहेत. आधी शेती करणे हा मूळ रोजगार होता, पण आता अनेक व्यवसाय लोकांना रोजगार देत आहेत. आज बघता बघता भारताने अवकाशात झेप घेतली आहे. चांद्रयान-२ च्या भरारीने भारताचे नाव थेट चंद्रापर्यंत नेले आहे. साऱ्या जगात नावलौकिक झाला आहे. आपल्या देशाचे निसर्गाचीही खूप कृपा आहे. भारत भूमीवर पाणी, धान्य, झाडं, फळ, फूल, प्राणी आणि अनेक अशा आपला देश हा कृषिप्रधान देश म्हणून असल्यामुळे आपले जास्तीत जास्त धान्य आपल्याच देशात पिकतं. आपल्यावर नैसर्गिक आशीर्वादाने भारत समृद्ध आहे.

भारत प्रत्येक रूपात समर्थ आहे. आपला देश यापुढे असाच प्रगती करत राहावा अशी आशा प्रत्येक भारतीय माणसाला आहे. असं म्हणतात की, भारत हा सोन्याची चिडिया आहे. जेव्हा सर्व देश जगाच्या समोर होते, तेव्हा भारत हा समृद्ध होता.

आपल्या देशात 'जय जवान जय किसान' असं देखील म्हणतात. आपला देश प्रगतीच्या मागे लागला आहे. आता देशात शिक्षण, दवाखाने, राजनीती, सामाजिक अशा विविध उपक्रमांनी आपला देश समोरच्या दिशेने वाटचाल करताना दिसत आहे. देशाला कृषिप्रधान का म्हणतात, कारण देशात आता पण शेती मोठ्या प्रमाणात करण्यात येते. आज देशाबरोबर देशातील युवा पिढी पण प्रगती करताना दिसते. त्यांच्यात साक्षरता महत्त्वाची आहे.

“साक्षरतेविना विकास नाही

व्यक्तीचा पण नाही, देशाचा पण नाही

नागरिकांना साक्षर बनवू, संकल्प विद्यार्थ्यांचा”

आपल्या देशांचे मुख्यमंत्री असे म्हणतात की, २०२४ पर्यंत भारतात खूप काही बदलेल. भारतात खूप प्रगती दिसेल. भारतात बेरोजगारांची संख्या कमी प्रमाणात दिसेल. आज आपल्या देशाची आर्थिक व्यवस्था मोठ्या प्रमाणात सुधारली आहे. आपला देश प्रत्येक क्षेत्रात भारतातील युवापिढीचे मोठ्या प्रमाणात योगदान आहे. त्याचप्रमाणे विविध क्षेत्रात पुरुषांबरोबर महिला पण मोठ्या प्रमाणात योगदान करताना दिसतात. समर्थ भारत बनत आहे. आज माझ्या देशाची प्रगती होत आहे. आजच्या काळात खूप सुविधा आपल्याला भेटत आहेत.

उदा. शिक्षणासाठी संगणक, इंटरनेट सुविधा मोठ्या रूपात, ग्रंथालय पाहिजे तशा प्रकारे सर्व उपलब्ध आहे.

आपल्याला गरज आहे या सर्व सुविधांचा योग्य त्या प्रमाणात लाभ घेण्याची. म्हणून सर्वांनी नेहमी दक्ष असले पाहिजे. आपला जर विकास झाला तर देशाचा विकास नक्कीच होणार आहे. भारताची सर्वांगीण प्रगती जर घडवून आणायची असेल तर सर्वांच्या सामूहिक प्रयत्नांची गरज आहे. शेती, शिक्षण, विज्ञान, तंत्रज्ञान, संरक्षण क्षेत्रात आपण आत्मनिर्भर असलो पाहिजे. आपल्याला कोणत्याही कार्यासाठी विकासासाठी परकीय देशावर अवलंबून राहण्याची गरज भासू नये. आज जगातील प्रत्येक देश विकासासाठी झटत आहे. त्यात आपण कुठेही मागे पडू नये ही सर्वांची आंतरिक इच्छा आहे. मात्र, यासाठी संपूर्ण देशवासीयांनी पेटून उठले पाहिजे. विद्यार्थी, युवक यात अग्रभागी असले पाहिजेत. तरच आपल्याला देश विकासाचे स्वप्न पूर्ण करता येईल. म्हणून मित्रांनो पेटून उठा! स्वतःच्या ध्येयासाठी रात्रंदिवस प्रयत्न करा. आळशीपणा सोडून द्या. स्वतःचे जीवन कष्टाने घडवा. तरच देश सुद्धा सक्षम होईल. सक्षम भारत जगाचे नेतृत्व करू शकेल. त्याचा सर्व भारतीयांना अभिमान वाटेल.

कोरोनातून सावरताना विद्यार्थ्यांच्या जबाबदाऱ्या

शेख नदीम

बी.ए. - २

जगात सगळं काही सुरळीत चालू असताना एका विषाणूजन्य रोगाची साथ आली आणि त्यातून संपूर्ण जगाचे चित्रच पालटून गेले. मोठ्यापासून छोट्यापर्यंत सर्वांना त्याची झळ सोसावी लागली. चीनच्या वुहान शहरातून हा विषाणू झपाट्याने जगाच्या सर्व देशात जाऊन पोहोचला. सर्व उद्योगधंदे बंदिस्त झाले. एका विषाणूने जणू संपूर्ण जगाला वेठीस धरले. आजपर्यंत जगात मोठ्या दिमाखाने मिरविणारा अमेरिका यात हतबल झाला. सर्वात जास्त लोक अमेरिकेतच मृत्युमुखी पडले. त्यामुळे संपूर्ण जगावर त्याचे दूरगामी परिणाम झाले. आरोग्याच्या विविध सोयी उपलब्ध असताना देखील इंग्लंड, भारत, ब्राझीलसारख्या मोठ्या देशांना याची मोठी झळ सोसावी लागली. जगातील सर्व क्षेत्रावर याचे दूरगामी परिणाम झाले. उद्योग, व्यापार, शेती यासारख्या क्षेत्रात तर भयानक संकट ओढवले. त्याचबरोबर मानवी जीवन, कला, क्रीडा, साहित्य, संस्कृती व शिक्षण अशा विविध क्षेत्रांमध्ये त्याचे दुष्परिणाम दिसून येऊ लागले. संपूर्ण जग ताळेबंदीच्या विळख्यात सापडले. एकूणच काय, तर माणसाच्या जगण्यावर त्याचे आमूलाग्र परिणाम झाले. कोरोना विषाणू काय आहे, याचे कारण अद्यापही शास्त्रज्ञांना पुरेशा प्रमाणात कळलेले नाही. त्यापासून संरक्षणाचा एकच मार्ग दिसून येतो, तो म्हणजे सर्वांचे लसीकरण. अंतर पाळणे व रोगप्रतिकारक शक्ती वाढविणे. कोरोनाच्या संकटानंतर आता आपल्याला जगाकडे नव्या दृष्टीतून पाहावे लागणार आहे. जागतिकीकरणाच्या व्यवस्थेत होणारे बदल आता आपल्याला आत्मसात करावे लागणार आहेत. प्रत्यक्ष गर्दी टाळून आभासी संपर्क, डिजिटल व्यवहार अधिक वाढवावे लागणार आहेत. सत्ता, शक्ती, शासन, प्रशासन यांचे विकेंद्रीकरण करून कामे वाटून घ्यावी लागणार आहेत. ग्रामीण, कामगार, कष्टकरी, जनतेच्या जीवनात होणारे बदल लक्षात घेऊन त्यांच्याकडे विशेष लक्ष द्यावे लागणार आहे. एकूणच

काय, तर आपल्याला कोरोनानंतरची नवीन जीवनशैली आत्मसात करावी लागणार आहे. त्यासाठी संपूर्ण भारतीयांनी अधिक सजग राहून काम करणे महत्वाचे आहे. आपल्या विद्यार्थ्यांवर तर अधिक मोठ्या प्रमाणावर जबाबदारी येऊन पडली आहे. आपल्यापैकी अनेक विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे उत्पन्न कमी झाले आहे. अनेक उद्योगधंदे, कारखाने बंद पडल्याने अनेकांचे रोजगार गेले आहेत. त्यामुळे आपल्याला जीवन जगत असताना बरीच कसरत करावी लागणार आहे. ऑनलाईन शिक्षण घेत असताना जबाबदारीचे भान ठेवावे लागणार आहे. जीवनात कितीही कठीण प्रसंग आला, तरी त्याला घाबरून न जाता सक्षमपणे तोंड देण्याची क्षमता स्वतःमध्ये विकसित करणे या काळात महत्वाचे आहे. कोरोनाच्या काळात रोजगाराच्या संधी जवळपास संपल्यात जमा आहेत. अनेक कारणांमुळे स्पर्धा परीक्षांचे निकाल लांबणीवर पडले आहेत. त्यामुळे प्रत्येकाने धैर्य, संयम, आत्मविश्वास बाळगून मार्गक्रमण करावयाचे आहे. म्हणूनच मी सर्व विद्यार्थ्यांना एक संदेश देऊ इच्छितो की, हा कठीण काळ सुद्धा निघून जाईल आणि आपले मानवी जीवन पूर्ववत् होईल, असा मनात आशावाद कायम ठेवा. निराशेचे मळभ मनावर येऊ देऊ नका, सकारात्मक विचार करा.

पर्यावरण संरक्षणातून समर्थ भारत निर्मिती

साक्षी तेलगोटे

बी.एस्सी.भाग १

आजच्या काळात जागतिक हवामान बदल व त्याच्या परिणामांबद्दल जगभर चिंता व्यक्त केली जात आहे. भारताच्या दृष्टीने विचार केल्यास त्याचे बरेवाईट परिणाम आपल्यावर देखील होत असल्याचे दिसून येते. त्यामुळे पर्यावरण संरक्षणातून समर्थ भारताची निर्मिती कशी करता येईल, याचा प्रत्येकाने विचार करणे गरजेचे आहे. संत तुकारामांनी चारशे वर्षांपूर्वी 'वृक्षवल्ली आम्हा सोयरे वनचरे' हा अभंग लिहून पर्यावरण संरक्षणात झाडांचे कार्य किती महत्वाचे, हे सांगून ठेवले आहे. संपूर्ण जगभर पर्यावरणाच्या असमतोलाबद्दल चिंता असली तरी मात्र कोणत्याही देशात निसर्गाची थट्टा थांबलेली नाही. विकासाच्या नावाखाली पर्यावरणाची मोठी हानी होत आहे. भारताच्या दृष्टीने विचार केल्यास समुद्रात निर्माण होणारे कमी दाबाचे पट्टे, त्यातून निर्माण होणारी वादळे, त्याचा जनमानसावर होणारा गंभीर परिणाम, हिमाचल प्रदेशात होणारे भूस्खलन, महाराष्ट्र व कर्नाटकात उद्भवणारी पूर परिस्थिती, दिल्लीत होणारे प्रदूषण यासारखे भयंकर प्रकार सातत्याने होत आहेत. याचे कारण म्हणजे आपण पर्यावरणाकडे केलेले अक्षम्य दुर्लक्ष.

आज आपण पर्यावरणाचे रक्षण करण्याऐवजी भक्षण करण्याच्या मानसिकतेतून जात आहोत. आपल्या देशात पाण्याचा बेसुमार वापर वाढला आहे. मोठ्या प्रमाणात झाडे तोडली जात आहेत. हे आपण कुठेतरी थांबविले पाहिजे. निसर्ग संपत्तीचे संरक्षण करणे ही आपल्या प्रत्येकाचीच जबाबदारी आहे. कारण झाडे आपल्याला प्राणवायू देतात. करोना काळात प्राणवायू किती महत्वाचा आहे, हे आपण अनुभवले आहे. झाडे लावताना आपण वड, पिंपळ, कडूनिंब, औदुंबर यासारख्या देशी झाडांचे वृक्षारोपण केले पाहिजे. त्यांच्यात प्राणवायूचे भंडार असते. केवळ शोभेच्या झाडांना लावून आपला उद्देश साध्य होत नाही. त्याचा फायदा देखील माणसांना व पर्यावरणाला होत नाही.

गुलमोहर, रेन ट्री, ग्लिरीसीडिया यासारखी परदेशी प्रजातीची झाडे लावली तर ती लवकर उन्मळून पडतात आणि त्याचा फायदा होण्याऐवजी तोटाच होतो. त्यामुळे आपल्या देशाच्या भौगोलिक परिस्थितीशी जुळवून घेणारे वृक्ष आपण लावले, तर त्याचा दीर्घकाळ आपल्याला फायदाच होणार आहे. रस्त्याच्या दुतर्फा असणारी झाडे अपघात होतात म्हणून किंवा रस्ता रुंदीकरणासाठी तोडून टाकणे हे मानवतेला न शोभणारे आहे. एकूणच काय तर पृथ्वीवरील प्राणवायू वाढविण्यासाठी आपणास योग्य पद्धतीने वृक्षारोपण करून 'वृक्षवल्ली आम्हा सोयरे' ही भावना सर्वसामान्य भारतीयांच्या मनात पोहोचविणे अत्यंत महत्वाचे आहे. तरच आपण उद्याच्या सर्वांगसुंदर भारताचे स्वप्न पाहू शकतो.

नारीशक्ती

विस्तारलेल्या वटवृक्षासारखी
असते स्त्रीचं आयुष्य
बालपणापासून तीच बनते
आईवडिलांची शिष्य
वटवृक्षासारखं अनेक फांद्या बांधून ठेवतात
तिला नात्याच्या बंधनात
पण, तिलाही वाटतं घ्यावी
उंच उडी आकाशात
आज तिने विविध क्षेत्र काबीज केली
त्यामुळे इतर गाऊ लागले विजयाचे सोहळे
तिनेच घडविले शिवबाला
तिच्यामुळेच महत्त्व आले
स्त्रीशिक्षणाला
घेऊन गगनभरारी तिने
विविध क्षेत्र काबीज केली
स्त्री बंधन डुगारून पुरुषांच्या खांद्याला खांद्या
लावून उभी राहिली
नारीशक्ती आज खूप मनबूत झाली

- प्रगती चांगाडे

ओळख

कधी एकदा सायंकाळी,
मीच भेटलो मला स्वतःला
अन् अदबीने सवाल केला,
फिरून माझ्या मीच मनाला
कोण असे मी, कुठून आलो,
कुठली माझी ओळख रे
कुठे चाललो, जर थांबलो, पुन्हा होऊन सावध रे
मी आत्मा की, परमात्मा मी
या देहाचा, असेन स्वामी?
अहंकार मी, निराकार मी
कुठला यात्री कुठच्या धामी?
शून्य असे की, एकच तो मी
कितीक पक्षी दडले व्योमी?
ईश्वर नश्वर कोण असे मी
गूढ कसे हे अंतर्यामी
मी मातीचा की दगडांचा
आकाशातील जलधारांचा?
रोज उगवत्या किरणांचा
की क्षितिजावरच्या चंद्राचा
इहलोकी वा परलोकीचा
कुठून आला सुंदर साचा?
रोज भेटतो जरी स्वतःला
प्रश्न मनातील कधी न सुटला
कोण असे मी, कुठून आलो,
कुठली माझी ओळख रे
कुठे चाललो, जरा थांबलो, पुन्हा होऊन सावध रे

- शिवानी देशमुख

लाभाः आत्मनिर्भरतायाः

ऋतुजा शिरसाट

बी.ए. भाग २

आत्मनिर्भरत्वं सर्वेषु गुणेषु अतिरिच्यते। तत् तु सर्वोत्तमः गुणः इति भाति। यदि नरः आत्मनिर्भरः भवेत् तर्हि अन्येषां साहाय्यस्य आवश्यकता एव तस्य कृते नास्ति। सः स्वयमेव समस्यानां निराकरणं कर्तुं शक्यते। अतः आत्मनिर्भरत्वेन व्यक्तिः देशस्य विकासाय सौकर्यं भवति इत्येव सत्यम्।

अस्माकं भारतदेशः न केवलं विशालः किन्तु संसाधनानां भाण्डारं अपि वर्तते। भारते सर्वसाधनानां उपलब्धता प्राचुर्येण उत आवश्यकतानुसारं अस्ति। अतः सर्वासां आवश्यकानां वस्तूनाम् उत्पादनं कर्तुं वयं समर्थाः स्मः। एतस्य कृते केवलं संसाधनानां उपलब्धता पर्याप्तं नास्ति। उपादान कारणेन सह सहकारीनिमित्त कारणानि अपि कार्यस्य कृते अनिवार्याणि। अतः तरुणेषु जिज्ञासा इच्छाशक्तिश्च भवेत्। विविधेषु कौशल्येषु पाटवं भवेत्। कौशल्यानां एतादृशानां प्रशिक्षणं भवेत् तदनन्तरमेव निर्मितिक्षम कौशल्यानां उपयोगः भविष्यति। दैवेन अस्माकं देशे एतादृशानां निर्मितिक्षमणां जनानां संख्या न्यूना नास्ति।

आत्मनिर्भरत्वं नाम अस्माकं देशः सर्वेषु क्षेत्रेषु अन्यानां साहाय्यं विना निर्मितिकरणाय समर्थः अस्ति। तंत्रज्ञानं, उपकरणानि, कौशल्यं कर्मकारः कार्याणां वितरणं आदयः निर्माणाय आवश्यकाः केचित् भागाः। वयं यदि सूची इच्छामः तस्याः कृते आयसं तंत्रज्ञानं, कर्मान्ताणि, कर्मकारच आदयः स्वकियाः भवेयुः।

आत्मनिर्भरं भारत अभियाने किं अपेक्षिताम् - सर्वेषु क्षेत्रेषु विकासः सक्षमतावर्धनम् भारतीय संसाधनानां उपयोगः विविध-उद्योगानां अंतर्जालम्, युवकाः वृत्तिक्षमाः स्वावलम्बिनः प्रशिक्षिताः गृहितकौशल्यः।

एतैः प्रयासैः भारतः अचिरादेव विकसितः भविष्यति अत्र नास्ति शङ्का।

स्वावलम्बित्वं गुणस्य केचित् लाभाः सन्ति। प्रथमम् तु कस्यपि याचनां अस्मभिः न करणीया। देशे उद्योगानां संख्या

वर्धयति। युवकः वृत्तिं प्राप्स्यति। सर्वेषां कृते किमपि कार्यं उत वृत्तिं भविष्यति। कोऽपि विना वृत्तिं न भविष्यति। ते यशस्विनः भवेयुः। देशे धनस्य दृष्ट्या अपि समर्थः भविष्यति। निर्धनत्वं देशस्य नष्टं भविष्यति। आर्थिकदृष्ट्या भारतः समर्थः। वयं बहूनां वस्तूनां आयातं कुर्मः। तस्य स्थाने निर्यातं वर्धयति अतः परकीय चलनस्य दुर्भिक्षत्वं नष्टम् भवेत्। कोरोनासदृशीसु आपत्तीषु अन्नधान्यस्य महती आवश्यकता भवति। तत्रापि वयं समर्थाः भविष्यामः चेत् वयं पूर्णतः स्वावलम्बिनः।

तद्वत् अन्येषां अवलम्बनस्य हानयः अपि भवन्ति। यदि वयं कस्यचित् अवलम्बिनः तंत्रज्ञानस्य कृते, वस्तूनां कृते उत उपादान साहित्यस्य कृते तर्हि तेषां देशानां नियमानां पालनं अस्माकं कृते अनिवार्यं भवति। अस्माकं धनं परदेशं गच्छति। अतः स्वकीयविकासस्य स्थाने तेषां विकासः भवति। दारिद्र्यं-वृत्तिहीनता आदिनां प्रादुर्भावः भवति। अतः स्वावलम्बित्वं एतत् एकमेव उपायं अस्माकं विकासस्य।

अतः स्वावलम्बी भवितुं सर्वार्थेन सर्वोपरि प्रयासाः करणीयाः। स्वदेशीया वस्तूनां एव प्रयोगः करणीयः। अन्ततोगत्वा अस्माकं देशः सर्वतः समर्थः भवेत् एतस्य विषये सदैव चिन्तनं करणीयम्।

सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः।
सत्येन यान्ति वायुश्च सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम्॥
व्यायामात् लभते स्वास्थ्यं दीर्घायुष्यं बलं सुखम्।
आरोग्यं परमं भाग्यं स्वास्थ्यं सर्वार्थसाधनम्॥

गुणाः गुणज्ञेषु गुणा भवन्ति ।
ते निर्गुणं प्राप्य भवन्ति दोषाः ।
सुस्वादुपेयाः प्रभवन्ति नद्यः ।
समुद्रमासाद्य भवन्त्यपेयाः॥

आत्मा आत्मनो बन्धुः

सोमेश्वर कसनेकर

बी.ए.भाग ३

लालदुर्गतः अस्माकं भारतस्य प्रधानमंत्री महाभागेण आत्मनिर्भर भारतस्य उद्घोषणा कृता। अस्मिन् वर्षे भारतस्य स्वातंत्र्यस्य पञ्चासप्तति वर्धापन दिनं आसीत्। पञ्चासप्ततिवर्षादनन्तरम् अपि वयं सर्वेषु क्षेत्रेषु अन्येषा अवलम्बिनः इति नास्ति उचितं इति तेषां विचाराः। अन्नधान्ये वयं स्वावलम्बिनः किन्तु तन्त्रज्ञान, औषधानि, उपादानकारण साहित्यं इत्येषां कृते कतिपयेषु क्षेत्रेषु इदानीमपि वयं परावलम्बिनः। औषधानां कृते यत् रसायनानि आवश्यकानि तेषां कृते वयं चीनदेशे अवलम्बिनः।

महात्मा गांधी महाभागेन दीनदयाल उपाध्याय महाभागेन च एतदेव प्रतिपादितम् पुरा। स्वदेशी वस्तूनां कृते समयानुकूलत्वं विकसेत् तदा एव विदेशीवस्तूनां आवश्यकता न्यूनं भवेत्। भारतीय संस्कृतेः प्रतिभा अक्षुण्णा भवेत् एतदेव स्वराज्यस्य मूल संकल्पना गांधीमहाभागेन प्रतिपादिता। सर्व अपि एतदेशीयम् भवेत् इति तस्य स्वप्नः। आवश्यकतानुसारं परकीयानां साहाय्यां ग्रहितव्यतम् किन्तु किञ्चिदकालादनन्तरं तदपि त्यक्त्वा स्वावलम्बिनम् भूत्वा निर्यातकरणाय प्रयासाः करणीयाः।

उद्योगानां विकसनं एतस्य कृते आवश्यकम्। अतः अस्माकं उद्योगनीतिः तथा प्रक्रिया तदनुसारं भवेत्। १९९१ तः वैश्विकीकरणं अस्माभिः स्वीकृतम्। अतः वयं तत् खण्डितुं न शक्नुमः। वयं तदस्वीकर्तुं अपि न शक्नुमः। किन्तु शनैः शनैः यदि जागरणं भवेत् तदा वयं स्वावलम्बिनः भवितुं शक्नुमः। आयातस्य तुलनया निर्यातं अधिकं वैश्विकीकरणे असंभवं नास्ति। यदि वयं स्वावलम्बिनः भविष्यामः तदा वैश्विकीकरणं अस्माकं लाभाय एव भविष्यति। विश्वे अन्येषां कृते नाम तृतीयस्तरे विद्यमानानां देशानां साहाय्यं अपि वयं कर्तुम् शक्नुमः।

व्यक्तिः समष्टीपर्यन्तं स्वावलम्बनस्य भावना जागरिता भवेत्। यदि व्यक्तिः स्वावलम्बी तदा एव ग्रामं, ग्राम स्वावलम्बी भविष्यति चेत् राज्यं, राज्य स्वावलम्बी भविष्यति चेत् राष्ट्रं अपि स्वावलम्बी

भवितुं शक्यते।

महाराष्ट्रे हिवरे बाजार ग्रामः तथा पाटोदा ग्रामः एतादृशा ग्रामाः एतद्विषये आदर्शाः अनुकरणीयाः च। हिवरेबाजार ग्रामः महाराष्ट्रे उत्सुकतायाः विषयः अस्ति। दुर्भिक्ष्यम्, निर्धनत्वं, व्यसनं, कलहः सन्ति तत्र केवलं ग्रामे पुरा। किन्तु पोपटराव पवार महाभागेन कृताः प्रयासाः तत्र भृशं तैः ग्रामः पूर्णतः परावर्तितः। ग्रामविकासस्य मन्त्रम् तेन दत्तम्। जलसंधारणम्, मद्यबंदी, ग्रामस्वच्छता, व्यसनमुक्ती, श्रमदानम् सर्वकारस्य योजनानां शतप्रतिशत कार्यान्वयन एतैः प्रयासैः तद् परावर्तितम्। किन्तु वयं एतद् कर्तुं शक्नुमः - सः विश्वासः दत्त पोपटराव पवार महाभागेन। अन्यः कोऽपि आगच्छेत् - सः साहाय्यं यच्छेत् सः शाश्वत उपायः नास्ति। यदि वयं शाश्वतं उपायं चिन्तयाम् तर्हि स्वयमेव प्रयासान् करणीयाः - एतस्य विचारस्य वपनं, परावर्तितग्रामस्य चित्रं तस्य विचारस्य फलं वर्तते। श्रमदानेन पथः ग्रामपञ्चायतभवनस्य निर्माणं अभवत्। ग्रामस्वच्छता अभियानेन शौचालयआदिनां निर्माणं अभूत्। व्यसनमुक्तिनां धनस्य अपव्ययः गृहे कलहाः च नष्टाः। आर्थिक परिस्थितिः अपि सम्यक् अभवत्। तृणबंदी योजनेन, जलसंधारणयोजनेन जलदुर्भिक्ष्यत्वं नष्टम्। इदानीं कोरोना काले अपि तदेव ग्रामं महाराष्ट्रे प्रथमं कोरोनामुक्तं अभवत्।

कोरोना नियमानां पालनेन तद् साध्यम् अभवत्। ग्रामे सर्वेषां स्वगृहाणि निर्मितानि कश्चित् अपि ऋणे मज्जः नास्ति। दारिद्र्यरेखायां उपरि सर्वे ग्रामीणाः सन्ति। सर्वे शिक्षिताः अपि। कृषिपूरक उद्योगैः ते आर्थिकदृशा समर्थाः जाताः। अतः यदि वयं स्वावलम्बनस्य विषये सत्येन शपामः तर्हि वयं स्वावलम्बिनः भवितुं शक्नुमः इत्येव निर्दिश्यते अत्र हिवरेबाजार ग्रामस्य उदाहरणेन। अतः उच्यते भगवन्गीतायाम् आत्मा एव आत्मनो बन्धुः। उद्धरेत् आत्मना आत्मानम्॥

पुरा ग्रामाणां स्वावलम्बनम्

स्वाती देशपांडे

बी.ए.भाग २

मई मासस्य द्वादश दिनाङ्के २०२० ख्रिस्ताब्दे प्रधानमन्त्रिमहाभागः आत्मनिर्भरभारत अभियानस्य उद्घोषणां अकरोत्। ततः आरभ्य विविधेषु सामाजिक माध्यमेषु अभियानस्य चर्चा प्रचलित। सार्धद्विसहस्रवर्षेभ्यः प्राक् महात्मना गौतमबुद्धेण अत्त दीप भव इति सन्देशः प्रदत्तः। मनुष्यः यदि अन्तः एव प्रज्वलितः प्रकाशितः भवेत् तर्हि तस्य विकासः त्वरया भवितुं अर्हति। सः स्वस्य मनः जागरयति तदा कदापि परावलम्बी न भविष्यति। प्रथमम् तु आत्मावलम्बनस्य भावः मनसि जागरयेत्। ततः क्रियायाम् तस्य प्रादुर्भावः भविष्यति। मनुष्यः तदर्थम् प्रयत्नशीलः भविष्यति।

प्राचीन भारते ग्रामः स्वावलम्बीनः आसन्। यद् यद् ग्रामे आवश्यकम् अन्नधान्यानि, वस्त्राणि, कृषिउपकरणानि, दुग्धं, शाकानि, फलानि तद् सर्वमेव ग्रामे एव उपलब्धम् आसीत्।

तदर्थम् महाराष्ट्रे बाराबलुतेदारपद्धतेः प्रचलनम् आसीत्। कृषीवलाः धनधान्यानां निर्माणं कुर्वन्ति। वस्त्रकारः वस्त्रनिर्माणम्। तक्षकः दारुकर्म कुशलाः भवन्ति स्म। रज्जुकाराः गृहानां कृते कृषीणां कृते रज्जूनां आवर्षं विविध ऋतुउत्सवानुसारं मृत्तिका उपकरणानि निर्माति स्म। चर्मकारः चर्मणः वस्तूनां कर्ता आसीत्। कुळकर्णीपदः लेखनस्य कृते आसीत्। ग्रामे कलहः न भवेत् भवेत्

चेत् तस्य निराकरणाय प्रयत्नाः करणीयाः इति पाटिलमहाशयेन द्रष्टव्यः आसीत्। धातुकारः कृषी-उपकरणानि लाङ्लादिनी गृहोपकरणानि च निर्माति स्म। तैलकारः, मालाकारः, केशकारः (श्मश्रुकारः) धीवरः, गुरवः, वस्त्रप्रक्षालक, मातङ्गः आदयः बलुतेदारेषु अन्यतमम्। ग्रामीणाः स्वजीवने उद्योगे यद् यद् आवश्यकम् तद् स्वस्थाने एव प्राप्नुवन्ति स्म। एते न कर्मकाराः केवलं किन्तु शिल्पकाराः अवगतकौशल्याः स्वस्व क्षेत्रेषु। एते जनाः पारम्पारीक स्वरूपेण कार्यं कुर्वन्ति स्म। पितुः अनन्तरं पुत्रः तस्य कार्यं निर्वहति स्म। तेषां कृते धान्यस्य वेतनं कदाचित् धनविनिमयः आसीत्। ग्रामस्थ संरक्षणार्थं अपि सम्यक् व्यवस्था आसीत्। धीवरः न केवलं मत्स्यानां ग्रहिता किन्तु नौकानयनं अपि करोति स्म। नैमित्तिक आवश्यकताः पुरणाय ग्रामे जनाः आसन्। काचित् समस्या अस्ति चेत् ग्रामस्थ बहिः ग्रामे च सप्ताहविपणिः नाम आठवडीबाजार नाम्ना व्यवस्था आसीत्। तत्र यत् ग्रामे न उपलब्धम् तद् प्राप्नोतिस्मजनः। बहुदूरं गमनं न आवश्यकम्। कतिपयेषु ग्रामेषु पाठशाला, पौराणिकः आसन्। पाठनाय अध्ययनाय विद्यार्थिनः गुरोः समीपं गच्छन्ति स्म। ग्रामे अनिवासिनः जनाः आगत्य प्रवचनं, कथां, नाटकं सादरीकुर्वन्ति स्म। अतः ग्रामाः स्वावलम्बिनः तथा मग्नकार्याः आसन्।

आलस्य हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः।
नास्त्युद्यम समो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति।।

अष्टौगुणा पुरुषं दीपयन्ति ।
प्रज्ञा सुशीलत्वं दमौ श्रुतं च ।
परक्रमश्च बहुभाषिता च ।
दानं यथाशक्ति कृतज्ञता च।।

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो ।
बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः
पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः ।
करी च सिंहस्य बलं न मूषकः

समर्थभारताभिमानम् - एकावसरः

भावना ओवाळ

बी.ए.भाग २

‘समर्थ’ इति शब्दः ‘सम्+अर्थ’ तः निष्पद्यते। समर्थशब्दस्य कतिपयानि लक्षणानि वर्तन्ते। ‘समर्थः शक्तः’ इति एकम् लक्षणम्। समर्थ शक्तः इति पर्यायाः। शक्तत्वं च कार्योत्पादनयोग्यत्वम्। अतः यः कार्योत्पादनाय योग्यः स समर्थः। अतः ‘समर्थ मी समर्थ भारत’ अस्य मराठीवाक्यस्य अर्थस्य आशयः अस्ति - यदि व्यक्ति कार्योत्पादनाय योग्यः शक्तः तर्हि भारतदेशः अपि कार्योत्पादनाय योग्यः भवेत् इति। व्यक्तिः समष्टीपर्यन्तं अस्य वाक्यस्य प्रवासः वर्तन्ते। भारतदेशः नाम न केवलं पृथिव्याः भूखण्डमेकम् किन्तु भारतदेशः नाम जनाः, समाजः, निसर्गः, संस्कृतिः अत्र विकसितम् ज्ञानम्। यत् यत् अस्माकं भारतीयानां कृते आवश्यकम् भारते एव निर्माणम् तस्य।

एतेन भारतदेशे निश्चयेन सर्वेषु क्षेत्रेषु स्वावलम्बी भवेत्। किन्तु समर्थः भारतः इति किञ्चित् भिन्ना संकल्पना। समर्थ शब्देन वयं न केवलं अस्माकं आवश्यकानां वस्तूनां निर्माणं करिष्यामः। किन्तु अपि अन्येभ्यः निर्यातं कुर्मः चेत् व्यापारवृद्धिः अपि शक्या। राष्ट्रस्य प्रगतये स्वावलम्बनेन सह अग्रे अपि प्रयासाः करणीयाः। यथा भारतदेशः तंत्रज्ञानक्षेत्रे अकुर्वत्। वयं भारतीयाः तंत्रज्ञानक्षेत्रे, उपग्रहप्रक्षेपणे, क्षेपणास्त्रनिर्माणे परावलम्बिनः अभवन्। किन्तु अस्माकं शास्त्रज्ञैः महत्प्रयासैः इस्रोसंस्थानस्थैः उपग्रहप्रक्षेपणे क्षेपणास्त्रनिर्माणे च स्वावलम्बित्वं प्राप्तम्। उपग्रहप्रक्षेपणे तु वयं इदानीं न केवलं अस्माकं उपग्रहान् अन्तरिक्षे स्थापयामः। अपि तु अन्येषां कृते अपि एषा सेवा उपलब्धा। अग्निक्षेपणास्त्रस्य निर्माणेन वयं क्षेपणास्त्रक्षेत्रे अपि न पुनः परावलम्बिनः। अग्निक्षेपणास्त्रस्य पश्चात् त्रिशूलनागपृथ्वीदिनि क्षेपणास्त्राणि निर्मितानि। येन संरक्षणक्षेत्रम् समर्थम् जातम् भारतस्य। वयं स्वबलेन स्वतन्त्रज्ञानेन मंगलयानं समर्थतया मङ्गल ग्रहे प्रेषितवन्तः। महती प्रगती साधिता अनेन अस्माभिः। अतः स्वावलम्बित्वं नाम समर्थभारतं प्रति अग्रेसरत्वम्।

उद्योगक्षेत्रे महावसरः

भविष्यन्ति अनेन अभियानेन। अनेकेषु उद्योगक्षेत्रेषु वयं यन्त्राणां कृते, उपादानकारणानां कृते कुत्रचित् संपूर्ण वस्तुनां कृते वयं परावलम्बिनः। किन्तु येषां कुर्मः तेषाम् निर्माणं यदि स्वदेशे भवेयुः तदा यूनां कृते उद्योगानां, वृत्तीनां अवसराः अपि उपलब्धाः भविष्यन्ति। अर्थात् एतस्य सर्वस्य कृते कौशल्यानां महती आवश्यकताः। कौशल्यानां विकसनं प्रशिक्षणं च सम्यक् भवेत्। अतः प्रशिक्षणस्य क्षेत्रे अपि वृत्त्यवसरः प्राप्स्यति। समर्थभारताभिमानेन भारतदेशः निश्चयेन प्रगतीपथि अग्रेसरः भविष्यति।

अस्माकं स्वातंत्र्ययुद्धे स्वदेशीवस्तूनां पुरस्कारः सर्वैः नेतृभिः कृतः। परदेशीयानां वस्त्राणां दहनं प्रचुरमात्रेण अभवत् तदानींतने काले। स्वकीयानां व्यापारउद्योगाः भवेयुः इति भावनया टाटाबिल्डा आदिनां उद्योगसमूहानां आरम्भः जातः। स्वदेशीवस्तूनां एव अङ्गीकारः भवतु इति भावः सर्वेषां मनसि जागरिता स्वातंत्र्ययुद्धे। तस्य अभियानस्य स्मरणं भवति समर्थभारताभिमानेन। तद्भावः पुनश्च जागरणीयः। येन जनाः स्वदेशीवस्तुक्रयणार्थम् उद्युक्तः भवेयुः। युवानः वस्तुनिर्माणाय प्रेरिताः भवेयुः। तदर्थं विविधकौशल्यानां विकासः प्रशिक्षणं अपि भवेत्। एतैः सर्वैः प्रयासैः अस्माकं मातृभूमिः न केवलं स्वावलम्बिनी भविष्यति तस्मात् परं सा समर्था भविष्यति। तया सादृश्यं अलौकिकीनी अन्या प्रगतीशिला विकसिता न भविष्यति। अस्माकं देशे न न्यूनता ज्ञानस्य कौशल्यस्य अतः अस्य निश्चयार्थं वयं कटिबद्धाः भवामः।

प्रियवाक्यप्रदानेन सर्वतः तुष्यति जन्तवः
तस्मात् प्रिय हि वक्तव्यं वचने का दरिद्रता

हिन्दी विभाग

‘सबका साथ, सबका विकास’ यह ध्येय हमारा...

दीक्षा तायडे

बी.एस.स्सी. भाग १

भारत विश्व का एकमात्र ऐसा देश, जो अपनी एकता, अखण्डता, संस्कृति, विरासत, रहन-सहन इत्यादि के लिए विश्व में प्रसिद्ध है। जो प्राचीन समय में ‘सोने की चिड़िया’ के नाम से जाना जाता था, किन्तु अंग्रेजी शासन ने हमारी धरा को बिल्कुल खोखला कर दिया। कुछ समय बाद भारत में गरीबी, बेरोजगार इत्यादी बुराईयों का शिकंजा कस गया जो आज भी अपनी मजबूत जड़ें फैलाये हुए है। वर्तमान समय में अंग्रेज तो देश छोड़ कर चले गए किन्तु ऐसा लगता है, मानो अपने द्वार फैलायी गंदगी आज भी यही कई लोगों में विद्यमान है। जो कि भ्रष्टाचार, आतंकवाद, कालाधन इत्यादि के रूप में सामने आती है। सुविदित है कि भारत सोने की चिड़िया कहलाता है। जब विश्व के अधिकांश देश पिछड़े हुए थे तब भारत समृद्ध राष्ट्र था। अंग्रेजों के शासन से पूर्व यह विश्व के धनी राष्ट्रों में एक था।

विडंबना है कि आज भारत अनेक चुनौतियों से जूझ रहा है। गरीबी, बेरोजगारी, भ्रष्टाचार, जातिवाद, क्षेत्रवाद, वंशवाद, बालश्रम, भूखमरी, कुपोषण, किसानों की आत्महत्या, धर्मांतरण, घुसपैठ, अशिक्षा, शिक्षा का व्यवसायीकरण, नक्सलवाद, आतंकवाद, बेलगाम महंगाई से देश की स्थिति भयावह हो रही है। इनका मूल कारण रहा कि हम पाश्चात्य देशों की अंधी नकल करने में लगे रहे, जबकि हमें अपने देश की समस्याओं का समाधान अपनी माटी में ही तलाशना चाहिए था। पर इतिहास साक्षी है कि अनेक झंझावातों को झलने के बाद भी भारत समर्थ सिद्ध हुआ है। मंदी के दौर में जहाँ दुनिया के विकसित राष्ट्र भी लडखड़ा गए वहाँ हम चट्टान की भांति अडिग रहे।

समृद्धशाली भारत का सपना तभी साकार हो सकता है, जब

हम पाश्चात्य देशों की नकल छोड़कर अपनी ही प्रकृति के अनुसार विकास प्रक्रिया को आगे बढ़ाएँ व भारत को पश्चिम की कार्बन कॉपी बनाने की बजाय भारत ही रहने दें।

समर्थ भारत में संकलित हैं - शिक्षा, स्वास्थ्य, रक्षा, चिकित्सा, राजनीति, विधि तथा अन्य सामाजिक क्षेत्रों के विशिष्ट महानुभवों के व्यापक अनुभव से भारत की सामर्थ्य और शक्ति को रेखांकित करते रहे।

समर्थ भारत संकल्प से सिद्धि की ओर बढ़ता भारत है। जिसमें स्वच्छता, स्वास्थ्य, गरीबी, भ्रष्टाचार, ग्रामोदय, नारी सशक्तीकरण, कुपोषण, कृषी तथा किसान की दशा, विविध आयामी सद्भाव तथा बुनियादी ढाँचा आदि अनेक ऐसे अहम मुद्दे हैं, जिन पर स्वतंत्रता के बाद सत्ता सँभालने वालों को गंभीरता से काम करना चाहिए था। लेकिन राजनीतिक हित तथा निहित स्वार्थों के चलते उन सामाजिक तथा राष्ट्रीय हितों को हाशिए पर रखा गया। ‘संकल्प’ शक्ति के अभाव में आगे मुद्दे गंभीर चुनौती बनके चले गए। सन २०१४ में त्रस्त जनता ने भारी जनादेश देकर भाजपा को विजयी बनाया। प्रधानमंत्री के रूप में नरेंद्र मोदी के नेतृत्व में नयी उम्मीदें जगी। १५ अगस्त २०१४ को लालकिले की प्राचीर से अपने पहले ही संबोधन में उन्होंने प्रधानसेवक बनकर उपर्युक्त मुद्दों को गंभीरता से उठाते हुए उनके समाधान का मार्ग प्रशस्त किया। उन्होंने निराशा तथा नकारात्मकता में डूबे जनजन को झकझोरा, भागीदारी का आवाहन किया तथा संकल्पबद्ध होकर कार्य करने का विश्वास जगाया। जन-जन की भागीदारी से राष्ट्रहित के अनेक बड़े और कड़े फैसले लेते हुए वे आगे बढ़ते रहे। पर उनका लक्ष्य स्पष्ट था - ‘सबका साथ-सबका विकास’। ‘साफ नीयत’ से लिये गए संकल्प अब सिद्धि

की ओर बढ़ रहे हैं। 'नए भारत' की व्यावहारिक संकल्पना की प्रेरक प्रस्तुति है यह कृति 'नया भारत, समर्थ भारत'।

भारत किसी को कष्ट देकर विकास करनेवाला देश नहीं है। यह अपनी आत्मीयता को विश्व में विस्तृत करने वाला देश है। जीवन रोते हुए नहीं बल्कि समर्थता से जीना है। हमें प्रोफेशन का चयन तभी करना है जब उसे सार्थक करने का सामर्थ्य हमारे अंदर हो।

भारत वर्ष की आजादी की ७० वीं वर्षगांठ हम सब मना रहे हैं। इन ७० सालों में देश ने बहुत कुछ पाया और बहुत कुछ खोया भी। भौतिक क्षेत्र में विकास खूब पीछे हुए। संस्कृत मद्धिम संस्कृति कमजोर हुई। व्यक्ति दीर्घजीवी बना लेकिन परिवार कमजोर हुए। परिवारों की कमजोरी ने समाज को रुग्ण बनाया। जब समाज और सामाजिक तानाबाना कमजोर हो तो राष्ट्र मजबूत कैसे बनेगा! राष्ट्र को मजबूती देने के लिए समाज को सुदृढ़ बनाना होगा और समाज को मजबूती देने हेतु परिवार की निर्बलता को सबलता में बदलना होगा। सुखी राष्ट्र बनाने के लिए इसके सिवाय दूसरा कोई चारा नहीं।

व्यक्ति से परिवार बनता है, परिवार से समाज का निर्माण होता है और समाज से राष्ट्र का विनिर्माण होता है। ढेरों सुधारों की प्रक्रिया एवं विकास की बहुविधि धारणाओं और अवधारणाओं के बीच हमें यह ध्यान रखना होगा कि व्यक्ति का सही निर्माण हुए बिना न तो श्रेष्ठ परिवार का निर्माण एवं विकास सम्भव है और न ही समाज और राष्ट्र का सशक्तिकरण। साथ ही समृद्ध और सशक्त राष्ट्र निर्माण के लिए देशवासियों को प्रचण्ड पुरुषार्थ, कर्मठता, चारीत्रिक निष्ठा, सच्चरित्रता, राष्ट्रीय अनुशासन, उत्कृष्टवादी जीवन दर्शन, सहयोग-सहकार, मूर्धन्य सहकारिता, नैतिक मर्यादा, कर्तव्य धर्म, कथनी व करणी की समानताएं, तात्कालिक नहीं बल्कि दूरवर्ती हितों को प्रश्रय, व्यक्तिवाद नहीं समूहवाद, सशक्त संविधान, कानून का सख्ती से पालन, राष्ट्रनिष्ठा ही ईश्वरनिष्ठा जैसे मंत्रों का अपनाना होगा। तभी समृद्ध और सशक्त राष्ट्र बनेगा।

भारत में अनेक संभावनाएं हैं। १२५ करोड़ भारतीयों को मिलाकर हमारे राष्ट्र को सर्वश्रेष्ठ बनाना होगा। देश के महानायक का हाथ मजबूत करना होगा, उनमें अपना विश्वास दिलाना होगा और देश के लिए जीना होगा, तभी हमारा देश श्रेष्ठ बनेगा। 'सबका साथ, सबका विकास' एवं 'एक भारत श्रेष्ठ भारत' यह हमारा सपना है और हमें मिलकर इसको साकार करना है। यह सपना तभी साकार होगा, जब सभी मिलकर इसमें भागीदार बनें।

समर्थ भारत, अखंड भारत

उन्नत और प्रगतिशील

मेरा और आपका हम सबका भारत!

भूल जाते हैं, ऐसे याद रखें

किसी चीज को याद रखने के लिए उसे कई भागों में बांटे।

जरूरत की चीज कहाँ रखी है, उसी लोकेशन याद रखें।

जिस तरह कैमरा किसी चीज की फोटो लेता है, उसी तरह बेहतर याददाश्त के लिए उस चीज को अपनी कल्पना में रखें।

चीजों के संक्षिप्त नाम याद रखने में आसानी होती है।

जब कुछ सीखें, तो अपनी सभी इंद्रियों का इस्तेमाल करें।

अपने रूटीन को व्यवस्थित रखने से याददाश्त अच्छी रहती है।

बेहतर मेमोरी के लिए सोने के चक्र में रुकावट ना आने दे।

अपने दिमाग को एक्टिव रखने के लिए दिनभर व्यस्त रहें।

दीपक रामावत

बी.कॉम.भाग ३

समर्थ मै समर्थ भारत

अंजली इंगोले

बी.ए. भाग १

समर्थ की महिमा बताती
चलो भारत की गाथा गाती हूँ।
दुनिया को बताएंगे
भारत को समर्थ बनाएंगे।
देश के लिए कुछ भी करना है
भारत को समर्थ बनाना है।
पूरी दुनिया में डंका बजायेंगे
भारत को समर्थ बनायेंगे

स्वामी विवेकानन्द अनेक कपटों को सहकर भारत के उत्थान का चिंतन अमेरिका में रहकर करते रहे। संपूर्ण भारत का उन्होंने भ्रमण किया। स्वामीजी ने भारत के बारे में कहा कि, आज ज्ञान भूमि अंधकार में है और दारिद्र्य में हैं। और उसी समय उसे समर्थ बनाने का निर्णय किया। उसीको केंद्र मानकर अपना कार्य आरंभ किया।

समर्थ होना अपनी पहचान
इसी से बढेगी देश की शान

माननीय प्रधानमंत्री ने आर्थिक मामलों कि कैबिनेट समिति CCEA ने २०१७ दिसंबर में समर्थ भारत की घोषणा की। समर्थ भारत के लिए गाईडलाइन्स २०१८ अप्रैल में मंजूरी दी। हर क्षेत्र में युवाओं के कौशल्य विकास एवं रोजगार के नए अवसर पैदा करने पर बल दिया। आज आज भी चल रहा है।

सन २०२० में समृद्धशाली भारत का सपना तभी साकार हो सकता है जब हम पाश्चात्य देशों की नकल छोड़कर अपनी ही प्रकृति के अनुसार विकास प्रक्रिया को आगे बढ़ाएँ व भारत को पश्चिम की कार्बन कॉपी बनाने की बजाय भारत ही रहने दें।

समर्थ भारत में संकलित है - शिक्षा, स्वास्थ्य, रक्षा, चिकित्सा, राजनीति, विधि तथा अन्य सामाजिक क्षेत्रों में भारत का निर्माण करना। जो बिल्कूल कठीण नहीं हैं। हमे बस सबको मिलकर साथ चलना है। जीवन में कोई भी कार्य कठीण नहीं होता। बस

हमें उस कार्य को संकल्प से करना चाहिए। स्वामी विवेकानंद के सपनों को साकार करना हैं। उनका संदेश हमें आचरण में लाना होगा, तभी देश महान बनेगा।

इन्हें आजमाइए

साईकोलौजी कहती है यदि आप अपना आत्मविश्वास बढाना चाहते हो तो लाल और काले रंग के कपडे ज्यादा पहनी क्योंकि इन दोनों कपडों से आत्मविश्वास बढता हैं। हमेशा अपने मोबाइल पर ही न बिजी रहें। जब परिवार के साथ हों या वाक वगैरह पर जाएं, तो बेहतर होगा कि मोबाइल स्विच ऑफ कर दें।

इन बातों का रखें ध्यान

नमक और चीनी का सेवन संतुलित मात्रा में ही करें।
डिब्बाबंद और प्रोसेस्ड फूड का सेवन नहीं करने में ही समझदारी हैं।
बासी भोजन बिल्कुल न करें और घर का बना ताजा खाना ही खाएं।
आहार में शकरकंदी, शहद और हल्दी अवश्य शामिल करें।
रागी, ओट्स और गेहूँ कार्बोहाइड्रेट का खजाना होते हैं। इन्हें आहार में जरूर शामिल करें।

पीनल कांबळे

बी.ए. भाग ३

विकसित भारत, सपना हमारा

रुचिता गायकवाड

बी.ए.भाग १

हमारे इस महान देश को अंग्रेजों के गुलामी से आजाद हुए ७३ साल हो चुके हैं। क्या आज हम अपने देश को पूरी तरह समर्थ कह सकते हैं? जवाब है- हाँ। हम सब अपना कर्तव्य पूरी तरह, पूरी इमानदारी के साथ अपने देश के प्रति पूरा करें। तब ही हम कह सकते हैं - समर्थ मैं, समर्थ भारत। हमारे देश में अधिकतर लोग मध्यम वर्ग के हैं। जो अपना ज्यादातर वक्त रोजगार या नौकरी करके अपने परिवार के सुख के लिए बिता देते हैं। मग हमारे परिवार की तरह ही हमारे देश की जिम्मेदारी भी हमारे लिए है। हमारे देश में ज्यादातर आज हर बात की सुविधाएं हैं। जिसका बखूबी हम सब लाभ उठाते आए हैं। आज ग्रामीण भागों में भी पूरी सुविधाएं उपलब्ध हैं। पक्की सड़के, बिजली की सुविधा, पानी की सुविधा। आज हर जरूरत की चीज हमें मिल जाती है। ग्रामीण भागों से लेकर शहर तक आज हमारा पूरा देश पूरी तरह विकसित बन रहा है। छोटी-छोटी बातों के सुविधाओं से लेकर बड़ी से बड़ी वस्तुओं तक सब हमें मिल जाते हैं। मगर जो लोग इन सुविधाओं का लाभ नहीं उठा सकते ऐसे गरीब लोगों की संख्या आज भी काफी मात्रा में हैं। गरीबी आज भी हमारे देश से नहीं हटी है। एक आम आदमी की कमाई इतनी है की बस उसमें वो अपना जीवन जैसे तैसे गुजार सकता है। और हमें चाहिए की हम जरूरतमंदों की मदद करें। गरीब लोगों का सहारा बने। तभी हम गर्व से कह सकेंगे - समर्थ मैं-समर्थ भारत। अब हमारे देश के प्रति कौनसी जिम्मेदारी बनती है - पहले हम सभी को हमारे देश में हर व्यक्ति को समान भाव से व्यवहार करना, कोई भी व्यक्ति किसी भी धर्म या जाती का हो, हमें सभी को समान समझना है। क्योंकि मानवता सबसे बड़ा धर्म है। अगर हमें हमारे देश को पूरी तरह समर्थ बनाना है तो हमें हर एक व्यक्ति को उसके धर्म या जाती की चिंता किए बिना गले से लगाना है। हमारे देश की सबसे बड़ी ताकत हम

खुद हैं। इसलिए हमें एक समान जीवन जीना है। हमारा भारत पूरे विश्व में उसके विविधताओं के लिए जाना जाता है। भारत के अलावा ऐसा कोई देश नहीं जहाँ इतनी विविधताएँ देखी जाती हैं। अब हमारा दूसरा कर्तव्य यह बनता है की, हम अपना कर (टैक्स) वक्त पर और पूरी इमानदारी से भरे। यह हमारी जिम्मेदारी है और इस जिम्मेदारी का हमें पूरी तरह पालन करना है। और फिर हमारा एक कर्तव्य यह भी है कि हमें हमारे आस-पास सफाई का ध्यान रखना है। शुरुवात हम पहले अपने घर से करें और उसी प्रकार अपने इलाके और अपने शहर को। हम अधिकतर देखते हैं, कूड़ा-कचरा सड़कों को काफी मात्रा में पड़ा हुआ दिखाई देता है। जो फिर काफी सारी बीमारियों का कारण बनता है। अपने आस-पास के पर्यावरण का हमें ध्यान रखना है। जरूरत के वक्त झाड़ों को काटने से अच्छा है की हम और झाड़ लगाएं। आज झाड़ों की कटाई के कारण पर्यावरण नष्ट होने के कगार पर है। एक समर्थ नागरिक होने के लिए और हमारे देश को पूरी तरह समर्थ बनाने के लिए जो भी हमसे बन पड़े वो करना है। शुरुवात खुद से करें। हमारे गाँव को छोटे-छोटे अच्छे काम को बड़े उंचाईयों की ओर ले जाए। हमारा देश आज टेक्नोलॉजी में भी काफी आगे है। मंगल ग्रहपर जानेवाला वो भी पूरी सफलता के साथ बिना किसी रुकावट के पहुंचने वाला पहला देश बन गया है।

उसी तरह चांद्रयान मिशन की सफलता भी हमारे लिए बहुत बड़ी बात है। भारत की स्थिती स्वतंत्रता से पहले बहुत ही दयनीय थी लेकिन स्वतंत्रता के बाद से ही भारत के विकास के लिए बहुत सारे प्रयास किए गए हैं। १९५१ से ही भारत के विकास के लिए पंचवर्षीय योजनाओं का आयोजन किया गया है। भारत ने स्वतंत्रता के पश्चात हर क्षेत्र में बहुत ज्यादा प्रगती की है जिस कारण आज के समय का भारत प्राचीन भारत से

बहुत ही अलग है। समय के साथ साथ हर क्षेत्र में खुद को बेहतर बना रहा है और नित विकास के नए नए मार्ग खोल रहा है। कृषि के क्षेत्र में बहुत विकास हुआ है। विज्ञान और तकनीकी के माध्यम से भारत को डिजिटल बनाया गया है, जिसकी वजह

से लोग ज्यादा जागरूक हो गए हैं। हमने चिकित्सा के क्षेत्र में बहुत विकास किया है। गाँव का विकास हुआ है। हमें इसे और आगे बढ़ाना है, ताकि देश विकसित हो सके।

सतर्क भारत- समृद्ध भारत

समृद्ध भारत का सपना हमने देखा हैं। लेकिन इसमें बाधा बनी 'भ्रष्टाचार' की रेखा हैं। इस रेखा को मिटाकर सतर्कता से आगे बढ़ना है। सतर्क भारत-समृद्ध भारत का सपना पूरा करना है।

कोरोना महामारी के इस कठीन समय पर हर भारत ने अपने और अपने परिवार को कोरोना महामारी से बचाने हेतु सतर्क रहकर खुद की और परिवार की जिम्मेदारी लेना जरूरी है। सतर्कता सप्ताह इस बार 'सतर्क भारत-समृद्ध भारत' की थीम पर आयोजित किया जा रहा है। लेकिन मेरा यह मानना है, न केवल यह सप्ताह बल्कि अपने पूरे जीवन में सतर्कता बहुत जरूरी है। मैं तो यह कहूँगी, 'सतर्क जीवन - समृद्ध जीवन' और हम जीवन को कोरोना की इस महामारी से हर भारतीय को सतर्क रहना जरूरी है। नियमित रूप से मास्क का इस्तेमाल करना चाहिए। हाथ समय पर धोयें। कम से कम २ मज की दूरी बनायें रखें।

सतर्क रहें, सुरक्षित रहें
जन-जन की यही पुकार
समृद्ध भारत का सपना करे साकार'

वैष्णवी कनोजिया
बी.ए. भाग ३

प्रकृति: रक्षति रक्षिता

स्वच्छ पर्यावरण हमारे जीवन, हमारे बच्चों के भविष्य से जुड़ा है। नदियां सदा स्वच्छ रहें, पशु-पक्षियों को खुलकर जीने का हक मिले, आसमान साफ-सुथरा हो, इसके लिए प्रकृति के साथ तालमेल बिठाकर जीवन जीने की प्रेरणा दी है। कोविड जैसी आपदा ने। जब लोग चंद दिनों के लिए घरों में बंद हुए तो प्रकृति न सिर्फ खिलखिला उठी, बल्कि प्रकृति से जुड़ा आयुर्वेद, योग आदि ही जीवनदायिनी बना। भारती संस्कृति में हमेशा माना गया है कि पर्यावरण की रक्षा करने हुए भी विकास हो सकता है, प्रकृति हमारे लिए आराध्य है। इसलिए जब ५ जून को हम विश्व पर्यावरण दिवस मना रहे हैं तब पर्यावरण संरक्षण और स्वच्छ ऊर्जा की दिशा में वैश्विक नेतृत्व की ओर भारत के बढ़ते कदम के बारे में जानने के साथ हमारी यह जिम्मेदारी भी बनती है कि प्रकृति को संरक्षित और संवर्धित करने के प्रयासों में दे अपना योगदान।

वैष्णवी अवातिरक
बी.ए. भाग १

समृद्ध भारत हो हमारा

डॉली मेर

बी.कॉम.भाग ३

“जन जन का यहीं है नारा, भारत समृद्ध और समर्थ रहे हमारा।” इतिहास साक्षी है की अनेक झंझावातों को झेलने के बाद भी भारत समर्थ सिद्ध हुआ है। जब विश्व के अधिकांश देश पीछे थे, तब भारत समृद्ध कहलाया जाता था। तथा भारत देश को सोने की चिड़िया भी कहा जाता था। विदेशी नीति और कूट नीति में भारत को अनेक समस्या और झंझावात को झेलने के बाद भारत समर्थ कहलाया गया। आज हमारे भारत देश की तरक्की हर क्षेत्र में बढ़ी है। जैसे कि, ज्ञान, विज्ञान, शिक्षा, सुरक्षा और अनेक सामाजिक विकास के प्रति कड़ी सतर्कता और बड़ी खूबसूरती से अपनी भूमिका निभा रहे हैं। जैसे एक समय था कि गांवों में पानी, शिक्षा, रोजगार, पक्के रस्ते और बिजली इन बातों की कमी थी। पर आज गांवों और शहरों को जल और वायु मार्ग से जोड़ने का प्रयास किया जा रहा है।

ब्रिटिश काल में एक समय ऐसा भी था; जब गरीब किसानों को अपनी खुद की खेती के लिये कई कठिनाई का सामना करना पड़ता था। जैसे पैसे के अभाव के कारण उनकी खुद की अपनी जमीन उनकी नहीं रहती थी। लेकिन आज गरीब किसानों के लिए योजनाएं सुविधापूर्वक लागू हैं। जिसमें आत्मनिर्भरता और सुरक्षितता बढ़ी है।

आज भारत देश में स्त्रियों को समान अधिकार प्राप्त है। आज की स्त्री हर क्षेत्र में तरक्की कर रही है। स्त्रियों के लिए शिक्षा, किसानों को आत्मनिर्भर बनाना, ज्ञान-विज्ञान और पर्यावरण आदि क्षेत्र में सशक्त, संपन्न और समृद्ध भारत की कल्पना आज साकार हो रही है।

आज हमारे भारत देश का स्वरूप समृद्ध और समर्थ रूप में है। आवश्यकता है कि हम इसमें हमारा योगदान दे। आज का युवा इस क्षेत्र में काफी सारे कार्य कर सकता है। देश की तरक्की में अपना योगदान दे सकता है। तो चलो हम सब मिलकर इस

देश को महान, समृद्ध, विकसित बनाने का संकल्प करें।

वैक्सीन ही दिलाएगी कोरोना से निजात

कोरोना वायरस का कहर सिर्फ और सिर्फ अब वैक्सीनेशन से ही कम हो सकता है। कोरोना वायरस के पहले टीके को आपात इस्तेमाल की मंजूरी मिले काफी समय हो चुका है और भारत समेश कई देशों में टीकाकरण अभियान तेज गति से चल रहा है। वैक्सीन को लेकर यह बात सामने आई है कि जहां टीकाकरण बढ़ा है, वहां कोरोना वायरस ज्यादा जानलेवा साबित नहीं हुआ है। हालांकि, ब्रिटिश अखबार 'द गार्डियन' का हालिया विश्लेषण दिखाता है कि दुनिया के अधिकतर देशों में वैक्सीन के संतोषजनक नतीजे दिखने अभी बाकी हैं। टीका आपूर्ति में कमी, सुरक्षा चिंताएं, लोगों की लापरवाही और सरकारी स्वीकृति मिलने की बोझिल प्रक्रिया इस की मुख्य वजहें हैं।

फिलहाल दुनियाभर में ९० करोड़ से अधिक लोगों को कोरोना वायरस की वैक्सीन लग चुकी है। ब्रिटेन के आंकड़ों पर गौर करें तो ३१ जनवरी के बाद से कोरोना वायरस की वजह से ९५ फीसदी कम जाने जा रही हैं। जिन देशों में हर सौ लोगों पर औसतन १० से भी कम खुराक दी गई, वहां जनवरी अंत के बाद से मौते काफी बढ़ी हैं। जिन देशों में १०० लोगों पर कम से कम ५० खुराकें दी गईं वहां मौते घटी हैं। तो चलो, हम वैक्सिन लगाये। देश और खुदको सुरक्षित बनाये।

प्रांजली कथले

बी.कॉम. भाग २

विजय की ओर

यश प्राप्त करनेवाले लोगों के शब्दकोश में असंभव शब्द नहीं होता। वह हर चुनौती का डटकर मुकाबला करके आगे बढ़ते हैं। हर चुनौती का मुकाबला करते हैं, फिर वह चुनौती आर्थिक, सामाजिक या शारीरिक कौन सी भी हो। वे अपनी मेहनत, मेधा और दृढ़ निश्चय के दमपर विपरीत परिस्थितियों में जीत हासिल करके नई कहानी रचते हैं। अक्सर यह कहा जाता है कि हालात या वक्त बुरा नहीं होता बल्कि इससे निकालने की कोशिश ना करना बुरा होता है। अक्सर वही लोग नाकामयाब होते हैं, जो प्रयत्न नहीं करते। यदि हम दृढ़ संकल्प होकर विपत्तियों पर मात कर ले, तो हमारी हार नहीं होती। संघर्ष तो सभी के जीवन में होता है। संघर्ष का डटकर मुकाबला करने में ही पुरुषार्थ है। संघर्ष से मत घबराओ, संघर्ष के बाद मिली सफलता की बात ही कुछ और होती है। मुकाम पर पहुंचने के बाद अपनी जड़ों से मत काटो, न भूलो की आप की शुरुआत वहां से थी और संघर्ष के दिनों में किन लोगों ने आपकी मदद की थी। आज के युवाओं को यह बात ध्यान में रखकर चलना ही होगा। जिंदगी हमें हर कदम पर नया सीखने का मौका देती है, हमें उसे गवाना नहीं चाहिए। अक्सर हम अपने गलत फैसलों के लिए दूसरों को दोष देते हैं। अपने निर्णयों की जिम्मेदारी से बचना चाहते हैं। कड़े और बड़े फैसले लेते समय दुनिया की परवाह करने के बजाय अपने काम पर फोकस करें। काम ही आपको सफल बनाएगा। विपदाएँ आती रहेंगी, हमें उसपर मात करके आगे बढ़ते रहना चाहिए। कोई भी काम छोटा या बड़ा नहीं होता यह बात हम समझ ले, तो अभी चीजें आसान हो जाएंगी। हर हाल में हमें लक्ष्य का पीछा करते रहना चाहिए कोशिश और दृढ़ निश्चय ही सफलता की कुंजी है। चुनौतियों से घबराने की बजाय उनका मुकाबला करें तो अपनी विजय सुनिश्चित हैं।

रीना श्रीनाथ

बी.ए. भाग ३

कोविड-१९ के बाद बदलती परिस्थिति

कोरोना संक्रमण के बाद सब कुछ तेजी से बदल रहा है। आज के हालात को देखते हुए ऐसा लगता है, कि आनेवाले समय में मास्क, सैनिटाइजर और फिजिकल डिस्टेंसिंग जैसे नियमों का पालन करना अनिवार्य होगा। लिहाजा अब सामाजिक संबंधों के प्रति हमारी जिम्मेदारी और भी बढ़ गई है। क्योंकि हमें हमेशा ध्यान रखना है की अगर हम मास्क नहीं पहनेंगे, हर तरफ गंदगी फैलाएंगे, तो यह केवल हमारे लिए ही नहीं, बल्कि दूसरों के लिए भी नुकसान देह होगा। इसलिए वर्तमान दौर में सेहत और स्वच्छता जीवन की पहली प्राथमिकता होनी चाहिए। नियमों का पालन हमें जरूरी है, ताकि हम भी बच सकें और हमारे समाज को भी परेशानियां ना झेलनी पड़े।

साक्षी शिंदे

बी.ए. भाग ३

एक उत्कृष्ट बात जो शेर से सीखी जा सकती है,
वह यह है कि व्यक्ति जो करना चाहता है,
उसे वह पूरे दिल और जोरदार प्रयास के साथ करें।

— चाणक्य

तुलसी

औषधीय गुणों से भरपूर तुलसी सेहत ही नहीं, सौंदर्य निखाने में भी मददगार है। चमकती-दमकती त्वचा के लिए इसे कैसे इस्तेमाल करें, जानिए।

१. बोल में एक टेबलस्पून तुलसी पाउडर और आधा टेबलस्पून दही को अच्छी तरह मिलाकर पेस्ट बना लें। पेस्ट को चेहरे पर लगाएं और सूखने पर ठंडे पानी से धो लें। हमें में दो बार यह पैक लगाने से ड्राइनेस से हफ्ते में छुटकारा मिलेगा।
२. एक टेबलस्पून तुलसी के अर्क में आधा टेबलस्पून बेसन और कुछ बुंदें शहद की मिलाकर पेस्ट तैयार करें। पेस्ट को चेहरे पर अच्छी तरह लगाएं और दस मिनट बाद गुनगुने पानी से धो लें। त्वचा खिल उठेगी।
३. बोल में दो टेबलस्पून तुलसी पाउडर, एक टेबलस्पून मुलतानी मिट्टी, एक टेबलस्पून चंदन पाउडर, ४-५ बुंदें गुलाबजल, ४-५ बुंदें ऑलिव ऑयल और आवश्यकतानुसार पानी मिलाकर पेस्ट तैयार करें। पेस्ट को चेहरे पर लगाएं और २० मिनट बाद ठंडे पानी से धो लें। दिनभर ताजगी का एहसास के लिए यह पैक लगाएं।

संकलन
वैशाली डंबेलकर
बी.ए.-२

भारत का 'सोना'

भारतीय एथलीट नीरज चोपड़ा का वो ट्रिप जो आज उन्होंने सच कर दिखाया है -

‘जब सफलता की ख्वाहिश आपको सोने ना दे।
जब मेहनत के अलावा और कुछ अच्छा ना लगे।
जब लगातार काम करने के बाद थकावट ना हो।
समझ लेना सफलता का नया इतिहास रचने वाला है।

- नीरज चोपड़ा

ENGLISH SECTION

EMERGING INDIA : RISING SUPER POWER

Vaishnavi Jogdand

B.A. III

India is considered one of the potential super-powers of the world. This potential is attributed to several indicators like the demographic trends and a rapidly expanding economy and military. In 2015, India became the world's fastest growing economy with a 5% estimated GDP rate. But the country still needs to overcome many economic, social and political problems.

We are the people of India. A country which was suffering through the slavery of British for 150 years. In the time of slavery nobody could say that India would become a rising country. But now we can say that India has become an Emerging country, and the rising super power as well. We feel really proud when we see developed and progressive India. In the present situation India is third largest economy (PPP) of \$ 11.5 Trillion. 5th largest economy 3.3 trillion. 4th most powerful country of the world. 2nd largest force in the world, more than 2.1 million reserve personnel with more than 1.4 million active personnel. One of the most powerful nuclear weapon country. A country with anti satellite weapons. A country that can destroy any country's satellites in space. 4th most powerful and advanced defence system. ISRO, the 4th most successful and 5th highest space agency. 3rd billionaire country with over 170 billionaires. A country with the most vegetarian people. 3rd largest manufacturer of the world. Second largest smartphone producer. Fourth largest CAR producer. Second largest steel producer. Third largest electricity producer. One of the best IT industry with more than \$ 225 billion revenue. Fifth largest Foreign exchange reserves of \$

520 billions.

Bollywood is third biggest film industry. Shahrukh Khan, one of the richest actor of the world, with net worth of 600 million. The parliament house of India is one of the most expensive building of the world which costs 4 billion. Mukesh Ambani, the richest person of Asia and Fifth richest person of the world with \$ 75.1 billion net worth. Mukesh Ambani house 'Antilia' one of the expensive house of the world costs \$2 billion. A country with more than 600 millions smartphone users. India ranks 2nd in the world in doctors, engineers and scientists. 36% Scientists of NASA are Indians. 34% engineers of Microsoft are Indian. While 28.1% engineers of IBM are Indians. The world's top companies CEO's are Indians. Sundar Pichai, the CEO of Google, Satya Nadella, the CEO of Microsoft, Arvind Krishna, the CEO of IBM, Rajeev Suri, the CEO of Nokia, Indira Nooyi, the CEO of Pepsi, Ajaypal Singh Banga the CEO of Master Card, Shantanu Narayen the CEO of Adobe, Dinesh Paliwal the CEO of Harman. 17 of the 20 fastest growing cities in the world are from India.

India will be world's third largest economy by 2025 of \$ 5.9 Trillion. Working on the world's mega projects, Chennai to Bangalore Industrial Corridor with investment of \$181 billion. 'Sagarmala' project costs \$130 billion.

India is the rising super power.

But still we Indians fold our hands, bow our head and say "Namaste!" because we Indians think 'वसुधैव कुटुम्बकम्' (Vasudhaiva Kutumbakam) meaning "The world is one family."

Emerging

MOTIVATION QUOTES OF POSITIVE THINKING

Diksha Shirsat

B.A. II

'Positive thinking' sometime gets a bad rap. Naysayers and cynics blow it off as pie-in-the sky, head in-the-clouds unrealistic thinking.

Yet, when you study history's top achievers in sports (and business), you find again and again that they are committed to positive thinking. There's only one reason for the commitment. They've discovered that motivational words.

In fact researchers have found that positive thinkers live longer, live healthier, have more energy, have more successful careers. Make better decisions, are more productive are less stressed, have healthier relationships, and (not surprisingly) are much happier than pessimists.

It's whether you respond to adversity positively or negatively that makes the difference in life.

Here are 20 of my favorite motivational quotes about him the power of positive thinking. Each one of them comes from one of the world's top achiever in sports. These quotes encapsulate what it means to be a positive thinker why positive thinking is so important, and what positive thinking can do for you.

1. "Things have a way of working themselves out if we just remain positive."

- Lou Holtz

I have this quote on the wall just above my desk so that I see it often throughly the day. Its' a constant reminder of one of life's most important truths.

2. "I don't think anything is unrealistic if you believe you can do it."

- Mike Ditka

Nobody would ever confuse old school, hand-nosed Mike Ditka with being a head-in-the-clouds pollyanna type of coach. Yet, Iron Mike recognized just how powerful the mind is in determining results. When it comes to setting goal, be aimed high and refused to let others determine what was realistic for him.

3. "I believe one of my strengths is my ability to keep negative thoughts out. I am an optimist."

- John Wooden

The greatest coach of all time, John Wooden, recognized the power of optimism only in his career. It helped him win 10 National Championships while at U.C.I.A.

4. "Be positive, your mind is more powerful than you think. What is down in the well comes up in the bucket. Fill yourself with positive things."

- Tony Dungy

If you fill your mind with negativity, you shouldn't be surprised when you experience a negative outlook on life. Be Very careful about the type of news, music, books, movies and opinions you fill your mind with.

5. "Always turn a negative situation into a positive situation."

- Michael Jordan

No matter who you are, what you do, or how you think, life will throw negative situation at you optimists recognize that they have the power to turn the bad in whatever good. Situation they encounter and attack the problem with a can-do-, find-a-way mentality.

6. "Optimism is a happiness magnet. If you stay positive, good things and good people will be drawn to you."

- Mary Lou Retton

Positive thinkers remind themselves that every problem is temporary. By staying positive, good things will eventually come your way.

7. "Life's battles don't always go to the stranger of faster man. But sooner or later, the man who wins is the man who thinks he can."

- Vice Lambardi

Proponents of positive thinking books like psycho cybernetics. These books shaped his out-

look in recognizing the power of mind. He recognized that one's inner beliefs were more powerful than one's perceived talent level

8. "This is one of the most important themes. I want you to take from me : Stay as positive and upbeat as you can possibly be. I'll say it many times: if you can dream it you can be it."

- John Calipari

Don't put a limit on how positive you think you should be. Positive people and positive results are drawn to enthusiastic, upbeat people. Coach Cal believes that his dream - big outlook and upbeat attitude is critical to his success.

9. "I'm loud... but I'm positive. You don't get anywhere by beating people down with negativity."

- Frank Martin

I like this quote because it's a reminder that being positive thinker doesn't mean you always have to walk around with a forced smile on your face no matter what is going on. Positive thinkers aren't weak-minded pushovers. Being a positive thinker doesn't mean that you can't be demanding. It doesn't mean that you can't be a disciplinarian with high standards, being a positive thinker means that you're relentless. It means that you should give up because you believe you can always find a way.

10. "Your attitude critical to success. If you expect things to be difficult, it will always be easier to solve problems, overcome, adversity, and have an enthusiastic energy about how you go about and enjoy your work."

- Nick Saban

This quote sums up a critical component of positive thinking. It would be delusional to never expect any adversity; instead they believe they have the power to overcome whatever adversity comes their way.

11. "Promise yourself that you still talk health, happiness, and prosperity as often as possible."

- John Wooden

Never underestimate the power of self-talk. Top achievers know that self-talk determines your failures.

12. "There's nothing more important than attitude, and it's your choice."

- Mike Krezewski

Your attitude is a choice you have to take responsibility for the thoughts you choose to think. No matter what is going on, you get to decide whether you want to be positive or negative. And the choice you make will determine your eventual outcome. While there are many things you can't control in life, you have complete control of the most important thing: your attitude.

13. "Confidence is contagious. So is lack of confidence."

- Vince Lombardi

Confidence and optimism are closely tied to each other and both are extremely contagious. You owe it not only to yourself to be positive, but also to everyone around you.

14. "The attitude a person develops is the most important ingredient in determining the level of success. People who are negatively conditional accept defeat. People who are positive don't."

- Pat Riley

Positive thinkers never give up, no matter the situation. They never stop believing that there is a way to turn things around.

15. "At some point, you just have to decide you're going to be confident. Then, as you do, you're going to have more success."

- Mike Leach

Too often, people want to wait for some sort of external validation before allowing themselves to dream big. But it doesn't work that way. Success follows positive thinking. You set the tone with your thoughts. If you want to start seeing positive results, start thinking positive first.

16. "Do not allow negative thoughts to enter your mind for they are weeds that strangle confidence."

- Bruce Lee

This is an important reminder whenever you're going through tough times. If you get down on yourself, swallow in self-pity, and go around with a negative thought, what's the use outlook you're only delaying positive turnaround. You must protect yourself from negative thoughts; they will overtake your mind if you let them.

17. "To be an overachiever you have to be an

over-believer."

- Dabo Swinney

Massive success won't fall into your lap. It doesn't just happen to you. You must decide to go for it, you can't be afraid to dream BIG. Thinking small only limits your potential. Well-meaning naysayers will constantly tell you to be more realistic with your goals, but top achievers have always recognized that the size of your belief determines the size of your success.

18. "You gotta believe. I said it because I believed it, and I wanted my players to believe it. You gotta believe!"

- Tommy Lasorda

You have to constantly remind yourself that results follow your beliefs. You set the tone for what you will achieve. If you don't believe you can do it, you won't. Each morning and throughout the day, remind yourself how powerful your beliefs are, you gotta believe!

19. "Being what most people think is realistic is only a way of justifying negative thinking. Go for something great."

- Dr. Bob Rotella

I have this quote from one of the world's top sports psychologists. Naysayers and cynics love to call themselves realists. But, you have to ask: their ambitions or simply trying to justify lowered ambitions?

20. "If you put negative thoughts into your mind, you're going to get negative results. It is just as true that if you put positive thoughts in your mind, you will be a recipient of positive results."

- Lou Holtz

This quote succinctly sums up the power of your thinking. It won't necessarily happen in an instant, but over the long term, positive thinking leads to positive results.

YOUTH THE LEADERS OF TOMORROW

Capable youth is the strength of the nation. It's a need of today that we should make ourselves capable of facing any situation. We are the youth of this young nation, when we ourselves are capable then only we can do something for our nation. Educated, strong and capable youth is the identity and strength of the country. Being the future of India we should always keep our country first, Franklin Roosevelt once said.

"We can not always build the future for the youth, but we can build our youth for future."

You are going to be young only once hence, you should not waste your time. Remember that time moves on swiftly, days pass quickly. Don't be afraid to chase your dreams and to take some risk. When you take risk, then only you

are capable for doing something different.

"younger people are capable,
When aroused of bringing down
The towers of oppression and
raising the banners of freedom"

The future of our country is on our shoulder. It's a high time when we youth should wake up from our dreams and turn it into reality.

"If you can't fly then run,
If you can't run then walk
If you can't walk then crawl
But whatever you do you have
to keep moving forward."

Komal Thorat
M.A. I

MY INDIA MY PRIDE

Bhoomika Khatri

B.Sc. I

'Samarth Bharat' itself means empowered India. It takes us in the feeling of happy & healthy India.

India is one of the oldest civilizations in the world, spanning a period of more than 4000 years, and witnessing the fusion of several customs and traditions, which are reflective of the rich culture and heritage of the country.

An empowered nation can think what is required for the welfare of its people. As we know we need to get rid of many things and anti social things which are holding us back from being a super powerful nation. Be it illit eracy, poverty, lack of basic social needs, terrorism, black money, corruption and many more. But still it's good that we are on right path & in right direction towards our goal of self reliance and fully empowered nation. Youth becoming aware about the social cause and girl power is rising.

When the day we can eliminate poverty, drugs, corruption, unemployment then we can call ourselves empowered nation only. It's high time that we should work towards clean, green, healthy and educated India. Then only we can say proudly that we are rising and not poor nation anymore.

On May 20, 2020 in an address to the nation, the Prime Minister of India Shri Narendra Modi spoke for making India completely self reliant with the Slogan

"Local for Vocal"

India is world famous for its unity, integrity and culture.

सोने की चिड़िया जो था कहलाता
ऐसा भारत देश हमारा है।
अलग धर्म अलग जाति है,
फिर भी कहलाते हम भारतवासी है।
इस भारत भूमि पर जन्म लिए,श
तो इसका कर्ज उतारेंगे।
भाव सभी के एक से है,
दिल में सबके एक ही नारा,
होगा समृद्ध फिर से देश हमारा।

Being empowered is the dream of every individual, society and nation. Our former Prime Minister Mrs. Indira Gandhi has said, "A nation's strength ultimately consists in what it can do on its own and not in what it can borrow from others."

India's identity in the whole world our identity is to be self-sufficient. Human progress is possible only by self-sufficiency. Only self empowered nation can make its nation paramount.

Gandhiji always said that you should adopt indigenous goods completely. Use as much of your country's resources & raw material as possible.

“भारत को पुनः विश्वगुरु बनाना है
स्वदेशी को अपनाना है”

But sadly after these 70 years of independence this first step did not turn into second step, but in the crisis of arising out of the COVID -19 epidemic, the country understood the meaning of self sufficiency after the lack of food, grains and other essentials.

'God help those
Who help themselves'

The statement has inspired not only us but everyone to become self empowered.

STATE OF THE ART

Shubham Ugale

B.A. II

India is one of the biggest country in the world. When the whole world is suffering from this deadly COVID-19 pandemic, India plans to convert this situation into an opportunity and strengthen the nation by becoming 'Atmanirbhar' meaning Self-reliant.

This term was coined by the Prime Minister of India Mr. Narendra Modi, during his address to the nation on 12th May 2020. He called this campaign as 'Atmanirbhar Bharat Abhiyan'. He also defined the five pillars of Self-reliant India. The pillars are -

1. Economy
2. Infrastructure
3. System
4. Demography
5. Demand

He stressed upon the fact that, it is time to become 'Vocal for Local' and make our local goods global. Under this campaign, a special economic package has been released by the government which will benefit various segments like Cottage industry, Micro, small and medium enterprises (MSMES), laborers, middle class industries among others.

The economic package that was announced by the Prime Minister along with various packages was released during the lock-down time of Rs. 20 lakh crores, which is about Ten percent of India's total GDP. It is expected to support and strengthen the various sections of the country and give a renewal boost to the development of the country.

In order to prove the determination of self-reli-

ant India, land, labor and liquidity all have been emphasized in this package.

The first measure being focused on India was to get it back to work. i.e. to create new job opportunities, restart production etc. plans to strengthen Non-Banking Financial Companies (NbfcS), Housing Finance Companies (HFCs), Micro Finance Sector and Power sector were also unfolded. With its magnificent resources, enthusiastic youth, efficient military and reserves and with such many more assets, India is capable of facing any new challenge.

WHAT I WANT

I am powerful!
Whatever I set my mind on having,
I will have.
Whatever I decide to be, I will be.
The evidence is all around me.
The power of my will have brought me precisely to where
I am right now.
I have made the choices. I have held the thoughts.
I have taken the actions to create my current reality.
And I have the power to change it
into
Whatever I want it to be.
With the choices I make, I am constantly fulfilling
the vision I have for my life.
If that does not seem to be the case, Then I am
deceiving myself about what I really want.

Varshali Bodkhe

B.A. III

CAPABLE I CAPABLE INDIA

Ratnadeep Khanderao

B.A. II

I think, if I improve myself, India will improve. For it we should feel the need to improve ourselves and this comes by introspection. Introspection will come if we will feel need to improve ourselves. Improving ourselves will improve our family, society, village, towns and cities.

We should not care about a particular cast, religion and a particular political party like BJP, AAP, Congress and any other. First we have to move aside ourself from all these things.

When we think about a capable India, in point of view, we are going on a bright way. Where we achieve many things which are very inspirable to other countries.

'Terrorism' is the most harmful thing in all over world. In its fight against terrorism, India is getting support from other countries in time of need.

India has its own army, bravehearts, every person in uniform have shown their capability and grit. Whenever there was a situation, our heroes never shied away from sacrifices for our motherland.

It is clear that , security of our country is our priority. Internal security is our priority. Be it sea or borders, be it cyber or space, India is capable of tackling every security challenges.

We are always ready to combat any kind of challenges the country is facing be it left wing extremism, terrorism, infiltration tackling those trying to cause trouble inside the country. When we are talking about the technology of India, it's more capable than others. India ranks third among the most technology transations in the world.

With support from the government, considerable investment and development has incurred in different sectors, such as agriculture, healthcare, space research and nuclear power through scientific research for instance. India is gradually becoming

self-reliant in nuclear technology.

The recent capability of technological India, in March 2021, the minister of micro, small and medium enterprises, Mr. Nitin Gadkari, inaugurated two technology centres at Vishakhapatnam and Bhopal. The three extension centres of big technological centres and seven mobile Udyan Express of MSME. Modern India has a strong focus on science and technology. Realising that it is a key element for economic growth, India is likely to take a leading role in launching satellites for the SAARC nations, generating revenue by offering its space facilities for use to other countries. The economy of India is currently the worlds third largest in terms of real GDP (PPP) after the United States of America and the people's Republic of China.

According to World Bank, India overtook China to become the fastest growing major economy in the world as of 2015. Basically, India has large scales of many capabilities. I am proud of my India. I wish to do my best work for bright India.

THOUGHTS

By entering the world we change the world. It is a skin; we are its skeleton.

One of the happiest moments in life is when, you find the courage to let go of what you cant change.

Remember, most of your stress comes from the way you respond, not the way life is. Adjust your attitude, change how you see things, look for good in all situations. Take the lesson and find new opportunities to grow. Let all the inner stress, worrying, and overthinking go

Vaishnavi Wadatkar

B.A. II

A NEW BEGINNING

Vaishnavi Didwani

B.Com. II

On August 15, 1947, India woke up to its freedom, Decades later we continue to celebrate this day when we became free and sovereign nation with great leaders like Gandhiji and others in the forefront, India won Independence through peaceful means.

The emergence of 'COVID 19' pandemic tested us all, from small business to big corporations. Thought has left us staring at an uncertain future, is also presents us with an opportunity to build a self sufficient and self reliant India. At a time when economic nationalism is the order of the day as the world order moves away from globalization, India has invisioned a bright new future for itself.

'Samarth Bharat' depicts the strength of our nation. Since ancient time India is guiding the whole world in spirituality.

The focus of the current regime is on making India a self-reliant nation. Swami Vivekananda once said, "The whole world requires light. India alone has that light not in magic, mummery and charlatanism, but in the teaching of glories of the spirit of real religion of the highest spiritual truth."

On India depends the future of the world. India is considered to be a young nation in respect of its population age group. India will definitely lead the world and be a stronger nation as it has a great youth power. Today all the world is witnessing that India is producing arms and amunition at a large scale which earlier was imported. In this tough time of COVID-19 pandemic, India has continued to help other nations, including its sister nation Pakistan,

Bangladesh and many other countries on humanitarian basis. India has manufactured and exported Covid 19 Vaccines to various nations under 'MAKE IN INDIA' initiative. India is setting up the worlds largest mobile manufacturing unit near Noida. We have been exporting IT services to other nations.

It serious with the advent of electric vehicles, India by 2025 will not be dependent on oil producing countries for its oil requirement.

A true leader leads by example and our country is on path of the same.

INSIGHTFUL QUOTES BY RAJIV GANDHI

India is an old country but a young nation.

I am young and I too have a dream, I dream of India strong, independent, Self-reliant and in the front rank of the nations of the world, in the service of mankind.

Our task today is to bring India to the treshhold of the twenty first century, free of burden of poverty, legacy of our colonial past, and capable of meeting the rising aspirations of our people.

Development is not about factories, dams and roads.

Develpoment is about people. The goal is material, cultural and spiritual fulfilment for the people. The human factor is of supreme value of development.

Mayuri Pahade

B.A. III

INDIAN FEDERALISM

Aman Jain

B.A. III

In a more confiscated term, our federal relations ought to be envisioned has always been controversial. Federation word is directly not mentioned in the Indian Constitution, but as our constitution makers were approached and as it is considered in a measured terminology. As we highlighted the federalism without mentioning it to be a word under the Indian Constitution, so we have been interested to know about our federal structure. As a long time struggle between Indian National Movement and the British, it has been long observance of British politics that there had to be a federal structure in India, and for the same the British parliamentarians gave a direct parliamentary approval. As we gloried that we start our Preamble with 'WE THE PEOPLE OF INDIA' this term is the deliberations of our constitutional mechanism as to be having an authority to the people of India.

Federalism means two level of politics like central level and regional leve. As per the NITI Aayog suggestions and its observation on vicarious aspects have to be index basis and, to what extent is to make more cooperative nature of federalism should be categorized and upheld by the NITI Aayog. Examining water quality, sanitization rankings and to be working as institutional mechanism makes good education, health index, innovations, export preparedness and sustainable development goals to be prepared by the academicians and intellectuals have to be appointed by various organizations and institutions as per the level of federal relations between centre and states.

As a categorization of mitigating circumstances like decentralization of resources amongst the states, creating healthy competition and waker leg forward of vulnerable sections is to be there which need to have a comprehensive study and there may be difficulties to some extent. On this basis we need

to solve the issue through simultaneous debates and wide range of consultation with various stakeholders.

India needs an equalize approach and appearance to be made, or maintained centre and state cooperation on complex issues like reservation policy, farm bills and so on so forth. Maintained mainstream growth with the rising pandemic cases, it would become difficult but at least we need to approach towards high rate of GDP for 3 decades while developing the nation towards \$5 trillion economy with the level of structural reforms like inclusive growth.

To ensure greater acceptance of federal dimensions and perceived as to be the awareness of challenges which are likely to be counterproductive with the consultation of national legislations or international conventions like International Labour Organization (ILO), brainstorming sessions with all stakeholders and uniform consensus, use of technologies, online platforms for consensus and to face the challenges of jurisdiction dilemmas and taking too much time for deliberations by the centre so that there are widespread concerns and explicitly need to face these concerns.

As far as federalism is concerned, there needs to be control of extreme challenges, national unity should also be there with the regional autonomy. The six pillars of federalism which needs to be studied through timely requirements and several concerns as to be followed by these pillars.

Autonomy of states, national integration, centralization, decentralization, nationalization and regionalization which have to be perceived and making the cooperation as well as competitive federation is to make prosperous society and transformational economy with developing to developed nation.

SELF RELIANT YOUTH AND NATION

Pallavi Nimborkar

B.A. II

WHAT IT SELF RELIANT INDIA -

Self Reliant India campaign was initiated by the hon'ble Prime Minister of India Mr. Narendra Modi on May 12, 2020. He called it Aatmanirbhar Bharat Abhiyan. This campaign was started with the view to reduce dependency for goods and services on other countries. Through the campaign, the government wants to reduce the import of the country. This campaign focuses on manufacturing everything from a needle to helicopter in the country itself with its own resources.

At a time when the world is suffering from a deadly pandemic, India plans to convert this crisis into an opportunity and strengthen its fight by becoming 'Aatmanirbhar' or self-reliant.

Self reliant India wont happen unless self reliant societies and communities happen. It is expected that the Indian societies to finally break free of this dependent mentality and start adapting self reliant ways of survival and growth. The interesting aspect of self reliant growth is that it is limited by only the individual effort and favorable environment. This growth in turn will impact all the aspects cited above. This initiative can help India more towards an egalitarian society.

For the youth of India, Vivekananda Kendra Kanyakumari presents Samartha Bharat parva. The celebration of strength of India, observed from 25 th December - the first day of Swami Vivekananda's meditation on rock in 1892 to 12th January - Swami Vivekananda's birth anniversary. The focus is on the strength of India with an urge to build to a stronger India.

FIVE PILLARS OF SELF RELIANT INDIA

1) Economy - This campaign will try to bring a quantum jump (big jump) rather than incremental

change

2) Infrastructure - The Government of India will reform the necessary investments in basic infrastructure so that indigenous goods can compete with the products coming from other countries.

3) System - In the coming time, online service (e- governance) will be promoted. India needs a technology driven system for development in the 21st century.

4) Vibrant Demography - People in the age group of 18-35 are maximum in population of India. This is why they have been called vibrant Demography. We have huge reserves of youth power.

5) Demand - There is no shortage of demand for goods in India having a population of 137 crore . We have to use this huge demand to increase sales of good manufactured in our country. We have to strengthen our supply chain.

BENEFITS OF SELF RELIANT INDIA

The Prime Minister during his 20th episode of Mann ki Baat 2.0 said, made in India Covid Vaccines are symbol of India's self pride.

"The more India is capable, the more will she serve humanity; correnpondingly the world will benefit more," The Prime Minister said in his monthly national broadcast 'Mann ki Baat' adding that it is this thought that underpins India's Aatmanirbhar Bharat Campaign.

The self of a nation is one that is self reliant in the true sense of the term, one that is truely independent.

Emerging

2020-21

SELF RELIANT INDIA : A MISSION

Vivek Mankar

B.A. III

The pandemic has renewed the concept of self reliance in day to day life. How India can have elongated sustainability in terms of every economic sector in which had to be served the purposes to make Indian more prosperous with the ground level of developments.

Efficiently, it has to be determined the level where manufacturing sector will apparently, go towards realization and how it takes to back major developed nation with tremendous opportunities to the youth from the elongated British Indian history. India has approached with sustainable development and double digit income for the farmers will have to be optimized and recognized to the growth of the nation.

Gandhi's understanding of self, it prescribe 'Swaraj' the nation of its own land and major decision will be taken by its people. There will be no role of an outsider. A confident, strong and Self-Reliant outlined greater emphasis amongst youth, emerging kind of innovative steps as nation wants to achieve with its parameters. India will achieve essential policies in the favor of human being; but just not for the sake of human beings it will proceed with the goal of global image and \$5 trillion economy target. Remarkably, we are proceeding with major chunk of challenges like pandemic, unemployment, poverty and hunger., According to the report of Glo-

bal Hunger Index 14 percent of India's population are undernourished.

India preferred with its utmost lavishes and boosting with foster growth of Make in India, Swachh Bharat Abhiyan. It was the remarkable areas where government has done, tremendously with large participation of people. But Self-Reliance, the cornerstone has to be broadened with large number of challenges and needs to be looked upon, it should have drastic plan where it would like to take a chance with milestone of things, across all spheres like education, health, agriculture, manufacturing sector, digital connectivity, infrastructure for all segments of society - the poor, the middle class, women, entrepreneurs; and in all regions - from Kashmir to the North-East, from urban to rural areas. Self-Reliant India does not mean with shutting down doors to globalization but to grow the world, as a Self-Reliant India will have more to offer to the world.

To become a foster growth, economy, infrastructure, bureaucratic system, vibrant democracy with huge demands have to be innovated like quantum jump and incremental change in economy. infrastructure that modern technologies of 21st century, strengthening to make india as a source of energy and making demand-supply chain if our power.

In an effective response to an unprecedented

pandemic that disproportionately diverted the global chain, Indian Prime Minister, gave a clarion call for the country to become Self-Reliant. Reflective policy has designed and implementation to focus upon population dynamics and rationalized sufficient investment in education policies are deliberated the tendency to achieve opportunities and real pursuance of Self-Reliance.

The main motive has to be rationalized like minimum government maximum governance that have given a concept of Citizen Charter Act, Right to Information (RTI) where government holds greater accountability and transparency towards fulfilling the public service and more communicative to their wishes, to make more healthier federation with healthy competition amongst the states, social audit of the schemes and rising literacy. The game has to play with diverse perspectives like people should have timely information, computerization of local self government and ensuring greater propensity of good governance with ethical standards, greater involvement of major stakeholders from every areas like NGO's and several educational institutions. Policy management and strategy will make accessible, innovative and collaborative governance.

Educational institutions have begun to think to meet out the challenges in various perceptions in which have to be digital learning with creative cultures where there is place to improve the innovative thinking is inspired and nurtured. Only independent people can develop a country or nation. A person who is Self-Reliant can measure himself and can improve his weaknesses.

India believes strongly in the concept of 'Vasudhaiva Kutumbakam'. India is a part of the world, if India progresses, it also contribute to the progress of the world. Globalization will not be kept aside in the building a Self-Reliant India, but it will help in the development of the world. Therefore, for us, a Self-Reliant India means improving the quality of life of people with economic development while remaining connected to the world.

विभागांचे अहवाल - २०२०-२१

इतिहास विभाग

महाविद्यालयातील इतिहास विभागामार्फत विद्यापीठ अनुदान आयोग, दिल्ली यांच्या निर्देशानुसार संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठाने तयार केलेला बी.ए. भाग १, भाग २ व भाग ३ साठी तयार केलेला अभ्यासक्रम शिकविण्यात येतो. विषयाचा अभ्यासक्रम तयार करताना स्पर्धा परीक्षांचे महत्त्व, इतर रोजगाराभिमुख उकपत्र लक्षात घेतले जातात. याशिवाय विद्यार्थ्यांना विषयाची परिपूर्ण तयारी करता यावी म्हणून इतिहास लेखन, वाचन, कथन इ. वर विशेष भर देण्यात येतो. विषयाच्या असाईनमेंट्स, मुलाखती घेण्यात येतात. स्पर्धा परीक्षेच्या तयारीच्या अनुषंगाने वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची तयारी केली जाते. त्याकरिता प्रश्नपत्रिकेच्या स्वरूपातही बदल करण्यात येतो.

इतिहास विषयाचे अध्यापन करताना शास्त्रशुद्ध तंत्राचा, वेगवेगळ्या पद्धतीचा अवलंब करण्यात येतो. याशिवाय युपीएससी, एमपीएससी, नेट-सेट, पुरातत्व विभाग, पर्यटन इ. साठी विभागामार्फत प्रयत्न करण्यात येतात. विद्यार्थ्यांना पुरातन वास्तू, वस्तू, साधने, लेण्या, गड, किल्ले, मंदिर, बारव, प्राचीन मूर्ती इ. प्रत्यक्ष माहिती देण्यासाठी ऐतिहासिक/शैक्षणिक सहलींचे आयोजन विभागामार्फत करण्यात येते. याशिवाय थोर पुरुष, राष्ट्रनिर्माते, महान समाजसुधारक यांची चरित्रे, पराक्रम, कार्य इ. ची माहिती विद्यार्थ्यांना देण्यात येते. अशाप्रकारे इतिहास विभागामार्फत वरील शैक्षणिक उपक्रम राबविले जातात.

संस्कृत विभाग

संस्कृत विभागामार्फत नियमित आभासी वर्ग घेण्यात आले. या व्यतिरिक्त आभासी पद्धतीने बहुपर्यायी परीक्षांचे आयोजन करण्यात आले. यावर्षी संस्कृत विभागाच्या द्वारे २०

आणि २१ व्या शतकातील संस्कृत साहित्य या विषयावर एक दिवसीय आंतरराष्ट्रीय परिषद ५.१२.२०२० ला आयोजित करण्यात आली. यात सुमारे ९५ प्राध्यापक आणि शोधार्थींनी सहभाग घेतला. तर, मूलजी जेठा महाविद्यालय (स्वायत्त) जळगांव यांच्या संस्कृत विभागाशी विविध कार्यक्रम आयोजित करण्यासाठी सामंजस्य करार करण्यात आला.

मराठी विभाग

दि. १० मार्च २०२१ रोजी कुसुमाग्रजांच्या स्मृतिदिनी भाषा व वाङ्मय विभागाच्यावतीने विद्यार्थ्यांकरिता कुसुमाग्रज प्रतिष्ठानच्या 'अभिनव ई सहली'चे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये विद्यार्थ्यांना कुसुमाग्रजांचे घर, ग्रंथालय, स्मारक आभासी पद्धतीने दाखविण्यात आले. यावेळी माजी आमदार व कुसुमाग्रजांचे स्नेही श्री. हेमंत टकले यांनी विद्यार्थ्यांना सर्व बाबींची सविस्तर माहिती दिली.

२. गुरुवार, दि. ११ मार्च २०२१ रोजी सकाळी ११ वाजता मराठी विभाग व वऱ्हाड बहुउद्देशीय संस्था, लोणी यांच्या संयुक्त विद्यमाने प्रा. डॉ. शिवाजी नागरे लिखित 'बाबाराव मुसळे नावाचा माणूस व त्यांचे साहित्य' या ग्रंथाचा प्रकाशन समारंभाचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी मुख्य वक्ते म्हणून स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाचे मराठी विभागप्रमुख डॉ. केशव सखाराम देशमुख, प्रसिद्ध साहित्यिक व समीक्षक डॉ. किशोर सानप यांची उपस्थिती लाभली. यावेळी श्री. बाबाराव मुसळे व प्रसिद्ध साहित्यिक नागनाथ कोतापळे यांचेही मार्गदर्शन लाभले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून डॉ. ताराताई हातवळणे, अध्यक्ष, शिक्षण प्रसारक मंडळ, अकोला, श्री गोपालजी खंडेलवाल तसेच महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. जगदीश साबू, तसेच प्रा. डॉ. श्रीकृष्ण काकडे व प्रा. डॉ. रावसाहेब काळे,

अध्यक्ष वऱ्हाड बहुउद्देशीय संस्था, लोणी यांची उपस्थिती लाभली.

३) मराठी विभागाच्या वतीने बी.ए. भाग १, २, ३ या वर्गाचे ऑनलाईन वर्ग घेण्यात आले. तसेच त्यांना पॉवर पॉईंट प्रेझेंटेशन, सेमिनार व ऑनलाईन विद्यार्थ्यांची तयारी करण्यात आली.

राज्यशास्त्र विभाग

शैक्षणिक सत्र २०२०-२१ दरम्यान राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने विविध उपक्रमांचे व कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. बी.ए. भाग १ व दोनच्या विद्यार्थ्यांसाठी ऑनलाईन ग्रुप डिस्कशन व ऑनलाईन सेमिनार स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. तसेच बी.ए. भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन रिसर्च पेपर प्रेझेंटेशन आणि पॉवर पॉईंट प्रेझेंटेशन संबंधी मार्गदर्शन करण्यात आले. बीए भाग १ च्या विद्यार्थ्यांनी दररोज वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध होणाऱ्या राजकारणाशी संबंधित न्यूज काढून प्रोजेक्ट तयार केले. दिनांक ५.२.२१ रोजी भारतीय संविधानातील मुलभूत अधिकार आणि कर्तव्य या विषयावर प्रा. नितीन बिहाडे, श्रीराम महिला महाविद्यालय, धामणगाव रेल्वे यांचे ऑनलाईन व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. इत्यादी उपक्रम राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने वर्षभर घेण्यात आले.

सांस्कृतिक समिती

महाविद्यालयामध्ये सत्र २०२०-२१, सांस्कृतिक समितीद्वारा विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाकरिता ऑनलाईन पद्धतीने दोन उपक्रम राबविण्यात आले. यामध्ये सर्वप्रथम २६ जानेवारी २०२१ ला गीतगायन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये स्नेहल मुद्गल हिला प्रथम क्रमांक, राधिका चुनडेला द्वितीय क्रमांक व प्रज्ञा राऊत हिला तृतीय क्रमांक मिळाला. स्पर्धेचे परीक्षण डॉ. निशा वराडे व डॉ. विवेक माने यांनी केले. तसेच फेब्रुवारी महिन्यात ऑनलाईन पद्धतीने रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेमध्ये रांगोळी विद्यार्थ्यांनी घरीच काढून त्याचा रांगोळी काढताना व पूर्ण झालेला फोटो

मागविण्यात आला होता. या स्पर्धेमध्ये पियूष पाथरकर याने प्रथम क्रमांक, ऋतूजा वक्ते हिने द्वितीय, तर प्रतीक्षा वानखडे हिने तृतीय क्रमांक प्राप्त केला. या स्पर्धेचे परीक्षण वैशाली ठोसर यांनी केले. लॉकडॉऊनमध्ये वरील उपक्रम यशस्वीरित्या सांस्कृतिक समितीने आयोजित केले गेले.

राष्ट्रीय सेवा योजना

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या पथकामार्फत रक्तदानासंदर्भात जनजागृती करण्यात आली. याप्रसंगी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी शहरात विविध ठिकाणी फ्लेक्स लावून या अभियानाचा मोठ्या प्रमाणावर प्रसार केला. रक्तदान हे श्रेष्ठदान आहे, असा संदेश समाजापर्यंत पोहोचवला आणि अधिकाधिक तरुणांनी रक्तदान करावे यासाठी जनजागृती केली.

पर्यावरण पूरक गणपती निर्मिती कार्यशाळा

राष्ट्रीय सेवा योजना व पर्यावरणशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने शाहू मातीपासून पर्यावरण पूरक गणपती निर्मिती कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. जगदीश साबू यांच्या मार्गदर्शनाखाली संपन्न झालेल्या या कार्यशाळेमध्ये डॉ. ज्ञानसागर भोकरे यांनी विद्यार्थ्यांना शाहू मातीच्या गणपतीचे प्रात्यक्षिक तथा मार्गदर्शन केले. यावेळी रासेयो कार्यक्रम अधिकारी प्रा. सुमेश कावळे, प्रा. डिंपल मापारी, सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी प्रा. विवेक माने व पर्यावरण विभाग समन्वयक डॉ. निशा वराडे उपस्थित होत्या. या कार्यक्रमासाठी रासेयो स्वयंसेवक विजय दांदळे, अजय दांदळे, दत्ता दांदळे, प्राजक्ता पाठक, सुमित जोशी, ऋतूजा वानखडे, सायली पवित्रकार, राधिका चुनडे या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला.

रस्ता सुरक्षा महिना साजरा

राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाने १८ जानेवारी २०१९ ते १७ फेब्रुवारी २०१९ हा महिना 'राष्ट्रीय रस्ता सुरक्षा महिना' म्हणून साजरा केला. यामध्ये विविध उपक्रम जसे रस्ता सुरक्षेची प्रतिज्ञा घेणे, पोस्टर कंपिटिशन, घोषवाक्य लिखाण स्पर्धा आणि

ऑनलाईन मार्गदर्शन असे उपक्रम राबविण्यात आले. अनेक विद्यार्थ्यांनी रस्ता सुरक्षेची प्रतिज्ञा घेतली व पोस्टर कॉम्पिटिशनलाही चांगला प्रतिसाद मिळाला. पोस्टर कॉम्पिटिशनची विजेते प्रथम दामिनी पीडियार, द्वितीय पल्लवी निंबोरकर, तृतीय राजेंद्र सोनावणे, घोषवाक्य लिखाण स्पर्धा विजेतेपद प्रथम राजेंद्र सोनावणे, द्वितीय प्रसिका इंगळे ठरल्या. त्याचबरोबर प्रभारी वाहक प्रभारी जिल्हा वाहतूक नियंत्रक अधिकारी पोलिस निरीक्षक श्री गजानन शेळके यांनी विद्यार्थ्यांना 'रस्ता सुरक्षेचे नियम, खबरदारी व घ्यावयाची काळजी' याबद्दल ऑनलाईन मार्गदर्शन केले.

दत्तकग्राम म्हैसपूर उपक्रम

शंकरलालजी खंडेलवाल महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे पथक व सामाजिक जनजागृती समितीच्या वतीने दत्तकग्राम म्हैसपूर येथे कोविड १९ च्या महामारीतील आह्वानात्मक काळात वैद्यकीय सेवा देणारे डॉक्टर, परिचारिका, अंगणवाडी सेविका व आशा स्वयंसेविका या कोविड फ्रंटलाईन योद्ध्यांचा सन्मान करण्यात आला. यावेळी डॉ. अर्चना महल्ले प्राथमिक आरोग्य केंद्र कापशी, डॉ. ताजने, डॉ. प्रज्ञा खंडेराव, तसेच परिचारिका छाया नवलकर, अंगणवाडी सेविका कविता गवई, बेबीताई इंगळे यांना सन्मानपत्र व शाल देऊन सन्मानित करण्यात आले. यावेळी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या कार्यक्रम अधिकारी प्रा. डिंपल मापारी, सामाजिक जाणीव जागृती समिती प्रमुख डॉ. नीलिमा सरप, सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी डॉ. विवेक माने, डॉ. निशा वराडे तसेच गोरक्षण संस्था म्हैसपूर येथील आयुर्वेदाचार्य डॉ. अभय कुलकर्णी उपस्थित होते. यावेळी लसीकरणासंदर्भात जनजागृती करण्यात आली व माहितीपत्रकाचे वाटप करण्यात आले. तसेच मास्कचा वापर आणि स्वच्छतेची गरज याचे महत्त्व पटवून दिले. यावेळी सरपंच सौ. मीनाताई इंगळे, उपसरपंच सुहास शेषराव गायगोळे हे उपस्थित होते. यावेळी गावकऱ्यांना मास्क व सॅनिटायजरचे वाटप करण्यात आले. कार्यक्रमाला राम रुक्मिणी विद्यालयाचे मुख्याध्यापक श्री. सुभाष लखाडे, सामाजिक कार्यकर्ते श्री. विश्वास पांडे व ग्रामस्थ उपस्थित होते. कार्यक्रमासाठी रमाकांतजी भोपळे व

सहकाऱ्यांनी परिश्रम घेतले.

DEPARTMENT OF ENGLISH

The working of department of English has begun with the admission process itself. Along with the regular online teaching major highlights of the department are as follows.

Principal Dr. J.M. Saboo was awarded with Best Principal Award from Pearl Foundation, Bangalore.

Department organized 'University level Creative Writing Competition' in the month of January on the occasion of Birth Centenary year of Shankarlalaji Khandelwal.

Department conducted various online unit tests on Testmoz and Google docs.

Various links and additional reading material was extensively provided to the students.

Department was actively involved in Perna Sohala, on 1st August 2020.

Department played active role in conduction of 'Online Orientation programme Diksharambh Chatra Perna Programme' for newly admitted students.

Prof. Thote was actively involved in organization of two Online University examinations and all online programmes conducted by college throughout the year.

Faculty presented and published research papers in various journals of national and international repute.

Faculty members also enrolled themselves in various online courses.

Faculty members contributed largely in the conduction of online programmes like 'Jyotirmayee Women Empowerment Programme', 'Abhinav E-Sahal', Marathi Dept. Book Publication on 'Babarar Muslae Nawacha Manus Aani Tyanche Sahitya', 'National Youth Day Celebration'.

Besides this, the department also played crucial role in 'National Level Science Quiz' in the

sisterconcern Moharidevi Khandelwal School.

Extension activities of the department - Asst. Prof. Dimple Mapari is the programme Officer of N.S.S.

DEPARTMENT OF BCA

In this academic session 2020-21 total numbers of students enrolled in BCA are 220. In this session department of BCA organised curricular, co-curricular activities for student in online mode. BCA Final year students perform their project work as an internal training in development program in this session. All the lectures and preparatory exams are conducted in online mode regularly and successfully.

DEPARTMENT OF HOME ECONOMICS

Home Economics is an applied science. It's a art and science. Total 95 students were enrolled in the subject at UG level. Prior to commencement of the teaching, faculty has designed well planned Departmental Calendar for conducting annual department curricular, co-curricular and extracurricular activities. Before going to start the course, faculty introduced the students, about the values, activities, working system of Department and College through Bridge Course and Introduction Program. Due to COVID 19 pandemic situation, department carried out its activities and teaching through online way using ICT based teaching and learning method. The department allots seminar and assigned topics for group discussion to students for interacting with classmates and well thought dissemination. Faculty organized different skill based activities like, Rangoli competition, Dish Making and presentation competition, etc. Students submit their assignment, projects, seminar on whatsapp group and Google classroom as they were allotted. On the occasion of National Nutrition week/month, department arranged Seminar on 'Poshan Bagicha Mahatwa' for Anganwadi Sevika with the collaboration of KVK, Kumbhari, Akola.

With regards to University duty, as a member of BOS (Amravati University) and examination

committee (Amravati University), Faculty assigned her duty towards moderation and examination, During the session 2020-21 faculty invites as a resource person for one National workshop, HRDC, Aurangabad for Ph.D. Course Work, one college level workshop. Published 2 research papers in journals, one chapter in book and actively participated in the college administrative work and committee work.

DEPARTMENT OF PHYSICS

Department of Physics designed well planned annual calendar, faculty introduce vision, mission and core value through induction programme and conducted bridge course. Faculty gives topics to students for the group discussion and Power Point Presentations. The Online Poster competition was organized by the department for students. 37 Posters of B.Sc. II, III year presented on topic 'Nanotechnology and its applications'. International Ozone day (16th sept) was celebrated for awareness of Ozone. Department organized Guest lecture of Dr. V.D. Kapse on 'Nanotechnology and its applications' Faculty of the department published 5 research papers in National and International Journal and attended 6 conferences and workshops.

SWAMI VIVEKANAND STUDIES CENTRE

Swami Vivekananda Studies Center was established in the college under UGC's scheme of Epoch-making social thinker of India Under the XII plan. During the session 2020-21, following activities were undertaken.

1. Soft Skill Development Workshop Swami Vivekananda Studies Centere organized a workshop on 'Soft Skills Development for Student' on 10 October 2020. The main objective of the programme was to help students learn and live better and also to enhance their employability skills. The resource person was Mr. Sanjay Magar, Soft Skill Trainer, Vilasroa Deshmukh Govt. Institute of Medical Science, Latur.

2. National Youth Day and Youth Week : National Youth Day and Youth Week was inaugurated on 12 January 2021 at the hands of Hon. Swami Tanmayanandaji, Secretary, Sri Ramakrishna Vivekananda Seva Ashram, Ambikapur, Chhattisgarh.

3. Inauguration of Life Skills for self empowerment course : In the era of competition, students are facing many challenges. For the welfare of students and to make them face real life challenges strongly, the centre started an Add-on course on Life Skills for self-empowerment. It was inaugurated on 12th January 2021 at the hands of Swami Tanmayanandaji. Different online sessions on life skills were organized for the students.

4. Youth Week Celebration : SVSC celebrated National Youth Week from 12th January to 19 January 2021. During this week, online 'Speech competition' and 'Essay Writing' Competition was organized for the students to propagate the philosophy and ideals of Swami Vivekananda. Students from the different faculties actively participated in these competitions and expressed and shared their ideas and views.

DEPARTMENT OF LIBRARY

The college library has developed a balanced collection in the library which includes books, reference books, journals, magazine, e-books, e-journals and other resources.

To inculcate reading habits among the students, the library has organized many programs during the session 2020-21

1. The library has celebrated 12 August, Dr. S.R. Ranganathan Jayanti as a librarian day.

2. On 14th October the Department of Library organized an awareness workshop on the National Digital Library of India in collaboration with National Digital Library of India, IIT Kharagpur.

3. Department has organized the 'Wachan Sanskruti Ani Navi Pidhi' program on the occasion

of Dr. A. P. Abdul Kalam Jayanti, which is celebrated as Wacha Prerna Divas on 15 October.

4. The Department of library has celebrated Swami Vivekananda Jayanti and Yuvak Din as Youth Week. The library has organized an essay competition and speech competition for students on collaboration with the Swami Vivekananda Studies Center.

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

The department is proactive in undertaking activities to promote and inculcate a scientific culture among students. The efforts of the department are to establish effective and innovative online teaching by using various applications and ICT tools. The department also encourages and supports students to participate in various activities. Department organized International Webinar on 'Immunity Development to combat Covid-19' on 24th June 2020, also organized International one day workshop 'Aquarium Set up and Maintenance' on 31st January 2021 in collaboration with Dainik Bhaskar team. Department also conducted various extra curricular activities like online poster competition, unit wise online test, online seminar and projects. Department celebrated Wetland day and wild life week by conducting various activities like 'Maan ki baat'. Add on course completed on 'Aquarium Set up and Maintenance'. Faculty members of the department have published 6 research papers in journals of high impact and also attended 5 National and International E-conferences, 2 online training of National Fisheries development board, Hyderabad and 6 online faculty development programmes and also received 8 various awards for the research and extension activities.

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

In the session 2020-21 the department has conducted the theory classes and practical demonstrations in online mode through Google meet, Google classroom and Youtube, as the classroom teaching was not there due to COVID-19 outbreak. Regular tests have been conducted

through online platform 'Testmoz'. The department has conducted online Webinar on 'Virtual Labs : Effective Tool for Teaching and Learning' for staff of the college and sister concern institutions on 23.2.2020 in collaboration with Cumins College of Engineering for Women, Nagpur. The Webinar was very useful for demonstrating the practice virtually. Seminars of the students and poster presentation have been conducted online. Class wise Whatsapp groups of the students have been formed to provide information and notices to students. Review based projects on latest developments in chemistry have been allotted to the students of M.Sc. Chemistry.

DEPARTMENT OF COMMERCE

Due to Covid-19 regular teaching is done through online mode and various activities are also conducted in online mode.

Different activities are conducted for overall personality development throughout the year.

Seminar, Group Discussion for B.Com. I, II, III students was organized. All students have participated in it.

Regular counselling was also done to solve personal and study related problems of the students.

Add on course on 'Analysis and Management of Investment' for students was conducted by Department of Accounts and Statistics from 5.11.20 to 30.11.2020, 68 participants have been enrolled for this course. Some of them included Doctors, Lecturers, students from Engineering, MBBS, Commerce, Arts and Science faculty from Maharashtra and out of Maharashtra.

Total 25 recorded videos which includes 1 inauguration video, 23 course related video and 1 valedictory function video, 2 quizzes, feedback and assignments. Total course duration was 30 hours.

Organization of Awareness Programme on 'Career as a Company Secretary' on 13th March 2020 at 11.00 am in collaboration with The Institute of Company Secretaries of India. Total 130 students have registered and attended this programme. CS

Sakshi Khandelwal, member and faculty ICSI Nagpur Chapter have guided the students.

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

Department of Sociology had organized academic and co- curricular activities to fulfill the objectives of the syllabus in session 2020-21.

Covid-19 Pandemic has brought many changes in the academic field as well as social life. All Academic activities were carried out through online mode. The Google classrooms, whatsapp groups were the media of communication in the teaching learning process. The online teaching was organized by zoom meetings, through Google Msseet etc. Co-curricular activities such as Bridge course, Mentoring, Group Discussion, Personal counseling and regular tests were organized for the academic development of students. For internal evaluation viva and assignments were assigned. The online tests were organized through google classroom, testmoz app.

Add on course - Applied Sociology - The scope of the subject sociology is increasing day by day, practical knowledge and social application of the subject sociology is becoming the need of contemporary era. So department has organized Add on course - Applied Sociology. 82 students had completed the course from the different colleges of Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati. The all process from registration to issuing the certificate was carried out through online mode.

Student welfare Fund - The best practice of the department students welfare fund scheme was continued as usually. The needy and sincere students were helped to fulfill their academic needs. But due to pandemic this activity was minor in number as compared to previous years.

Samajik Janiv Jagruti Samiti - For the Covid-19 pandemic Social awareness activities were organized through making the pamphlet. The pamphlets were distributed among various whatsapp group. The online quiz was arranged in Google class room.

Women Welfare Committee - 1. On the occasion of Youth Day and Maa Jijau Jayanti, the committee and N.S.S. jointly organized felicitation of great Mothers in the nearby society. Mrs. Sunitai Kokate, the mother of two army soldiers and Manjuben Shah, entrepreneur are the two empowered ladies. They worked hard to uplift the family. On the occasion Honorary Letter was confronted to both of them.

DEPARTMENT OF MICROBIOLOGY

Regular curricular activities were supplemented with different co-curricular and extension activities. Students Unit of Microbiologists Society, India was virtually inaugurated on 21st January 2021 at the hands of Dr. Sanjeev Patankar, Presidents, Microbiologists Society India, Maharashtra State. Online poster presentation competition was organized for semester-III students on successful entrepreneurs of India in Biotechnology. Red ribbon club (RRC) was formed and aids awareness activities were carried out in online mode. Corona Vaccination survey was undertaken in online mode involving students of all the three classes. Other activities include Poster competition on Application of Microbes for environment and Milk Microbiology. Prof. Dr. D. D. Bhokare got registration as Ph.D. supervisor in SGB Amravati University, Amravati. Two research papers were published by the faculties of the department. Prof. Dr. A. R. Deshpande has been appointed as the divisional co ordinator of Microbiologists Society, India.

DEPARTMENT OF MATHEMATICS

The Department of Mathematics involves the students in various research activities, seminar and research project. The department of mathematics organized online seminar competition of B.Sc. I,II, III year students on power point presentation. Also B.Sc. II and B.Sc. III students completed their research project. Disha Pramod Chaudhari, Student of the Department, stood first in the subject Mathematics at University level. She is also awarded by the Bronze Medal in the convocation

program of S.G.B.A.U. Amravati. Prof. R.P. Rewaskar mentored the students to participate in e-MAPCO 2020 National Level Competition organized by Engineering Mathematics Teachers Society, India in which Shipra Shukla B.Sc. I year student secured the consolation prize. Faculty members attended and presented their research papers in National and International Journals, Conferences and webinars.

SHANKARLAL KHANDELWAL COLLEGE, AKOLA

TEACHING, NON TEACHING & ADMINISTRATIVE STAFF

Teaching Staff

English	1. Dr. Jagdish Mangilal Saboo	Principal	M.A., Ph.D.
	2. Ms. Dimple D. Mapari	Asst. Prof.	M.A., M.Phil., PGCTE, PGDTE, SET
	3. Mr. Avinash V. Thote	Asst. Prof.	M.A., M.Phil., SET, NET
	4. Ms. Aditi Mankar	Asst. Prof.	M.A., NET, SET
Marathi	1. Dr. Shivaji Nilkanth Nagare	Prof. & Head	M.A., NET, Ph.D.
	2. Dr. Shrikrishna G. Kakade	Prof.	M.A., NET, B.Ed., Ph.D.
Sanskrit	1. Dr. Jayshree Sakalkale	Asst. Prof. & Head	M.A., SET, Ph.D.
	1. Dr. Neelima Sarap	Asso. Prof. & Head	M.A., NET, Ph.D.
Sociology	1. Dr. Sandhya A. Kale	Asso. Prof. & Head	M.Sc., M.Ed., M.A., SET, Ph.D., PGDCP
	1. Dr. Arun M. Shelke	Asst. Prof. & Head	M.A., M.Phil., Ph.D.
Home Economics	1. Mr. R.P. Patil	Asso. Prof. & Head	M.A.
	1. Dr. Sanjay K. Devade	Asso. Prof. & Head	M.Sc., B.Ed., Ph.D.
Political Science	2. Dr. Haridas J. Kharat	Asst. Prof.	M.Sc., Ph.D.
	3. Mr. Rohan Shirsat	Asst. Prof.	M.Sc., NET, GATE
History	1. Dr. Prasanna S. Pande	Prof. & Head	M.Sc., NET, SET, GATE, Ph.D.
	2. Dr. M.O. Malpani	Asso. Prof.	M.Sc., B.Ed., NET, Ph.D.
Physics	3. Dr. Vivek D. Mane	Asso. Prof.	M.Sc., B.Ed., NET, SET, GATE, M.Phil.
	1. Dr. Amol V. Joshi	Asst. Prof. & Head	M.Sc., SET, M.Phil., Ph.D.
Chemistry	2. Mr. Ravindra Revaskar	Asst. Prof.	M.Sc., NET, SET
	1. Dr. Priyakumari S. Dhabe	Asso. Prof. & Head	M.Sc., Ph.D.
Mathematics	2. Dr. Milind V. Shirbhate	Asst. Prof.	M.Sc., Ph.D.
	3. Dr. Nisha V. Warade	Asst. Prof.	M.Sc., Ph.D., PGDCP
Zoology	1. Dr. Aarti R. Deshpande	Prof. & Head	M.Sc., M.Phil., Ph.D., NET
	2. Dr. Dnyansagar D. Bhokare	Prof.	M.Sc., Ph.D., M.B.A.
Microbiology	1. Dr. Prashant M. Pisolkar	Asso. Prof. & Head	M.Com., M.Phil., B.Ed., Ph.D.
	2. Mr. Sumedh A. Kawale	Asst. Prof. & Head	M.Com., NET, B.Ed.
Commerce	3. Dr. Archana P. Khandelwal	Asst. Prof.	M.Com., M.Phil.
	4. Dr. Piyush Nalhe	Asst. Prof.	M.B.A., M.Com., Ph.D.
Director of Physical Education	1. Dr. Chandrashekhar B. Kadu	DPE	M.P.Ed., NET
	1. Dr. Deepti H. Petkar	Asst. Prof. & Head	M.Sc., M.Phil., Ph.D.
Computer Science	2. Mr. Nitin Suradkar	Asst. Prof.	M.Sc., SET

Administrative Staff

1. Nishikant D. Deshpande - Office Superintendent	2. Akash A. Kulkarni - Head Clerk	3. Ashish R. Sarda - Senior Clerk
4. Nitin R. Mahajan - Junior Clerk	5. Amit V. Agrawal - Junior Clerk	

Library Staff

1. Mr. Shekhar Dixit - Librarian	2. Sanjay R. Tikande - Library Attendent

Laboratory Staff

1. Tushar B. Sapkal - Laboratory Assistant	2. Gajanan M. Ghonge - Lab. Attendent	3. Raju B. Patil - Lab. Attendent
4. Dinesh K. Bansod - Lab. Attendent	5. Dr. Prafulla A. Ghuge - Lab. Attendent	

Peon

1. Shrikrishna M. Bhagat	2. Shrikrishna D. Sawadekar	3. Sunil S. Jadhav	4. Ravindra S. Jadhav

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ

विद्यापीठ गीत

विद्या चिंतन । विद्या मंथन ।।

विद्या सर्जन । विद्या जीवन ।।

जनमन जागर, करीत निरंतर, विद्यापीठ चाले ।
संत गाडगे बाबा तुमचे स्वप्न पुर्ण झाले ॥
कुणी न आता खुळे अडाणी, ज्ञानासह विज्ञान कळाले
पर्णकुटीतील प्रतिभेलाही , आभाळाचे पंख मिळाले
दशसूत्राचे अक्षर अक्षर, वेद नवा बोले ॥१॥ जनमन ...

किती रंजले, किती गांजले, किती आंधळे लुळे पांगळे
कर्मयोग निष्काम आचरुन, कवेत घेता बांधव सगळे
भूतदयेच्या ओलाव्याने, मानस मोहरले ॥२॥ जनमन ...

धर्म जातीच्या पलिकडेही माणूस केवळ माणूस असतो
भेदभ्रमांचे बंध तोडूनी मानवतेचे पूजन करतो
पिढ्यापिढ्यांचे जीवन दर्शन विश्वात्मक झाले ॥३॥
जनमन जागर, करीत निरंतर, विद्यापीठ चाले ॥

- प्राचार्य डॉ. विठ्ठल वाघ

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ

विद्यापीठाच्या विद्यार्थी हितार्थ योजना

(विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी)

१. विद्यार्थी सुरक्षा विमा योजना
२. संत गाडगेबाबा विद्याधन योजना
३. स्व. प्रा. रामप्रकाश शामलाल राठी शिष्यवृत्ती योजना
४. विद्यार्थी कल्याण निधी शिष्यवृत्ती योजना
५. संत गाडगेबाबा विद्यार्थीनी बस पास सवलत योजना
६. संत गाडगेबाबा शुद्ध पेयजल योजना
७. संत गाडगेबाबा कमवा व शिका योजना
८. संत गाडगेबाबा विद्यार्थी शिक्षण संरक्षण योजना

कुलसचिव

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

स्वामी विवेकानंद अभ्यास केंद्र व पर्यावरण अभ्यास केंद्र उपक्रम...

राष्ट्रीय युवा दिना निमित्त 'स्वयं विकासासाठी जीवनकौशल्य'
मार्गदर्शन करतांना स्वामी तन्मयानंदजी

'नवी कौशल्ये' या ऑनलाईन कार्यशाळेत
मार्गदर्शन करतांना प्रा. संजय मगर

ऑनलाईन भाषण स्पर्धेप्रसंगी
सहभागी विद्यार्थी

'क्रियेटिव्ह थिंकिंग' या विषयावर मार्गदर्शन करतांना
प्रा.डॉ. दिशा वराडे, मलकापूर

पर्यावरण विभागाच्या वतीने वृक्षारोपण करतांना
प्राचार्य डॉ. जगदीश साबू

पर्यावरण विभागाच्या वतीने
गोडबोले उद्यानात वृक्षारोपण

कला शाखा उपक्रम...

कला शाखेच्या वतीने आयोजित
अभिनव ई-सहली प्रसंगी श्री हेमंत टकले

अभिनव ई-सहली प्रसंगी उपस्थित मान्यवर

'बाबाराव मुसळे नावाचा माणूस आणि त्यांचे साहित्य'
पुस्तक प्रकाशन समारंभ

'क्रियेटीव्ह रायटींग' स्पर्धेच्या विजेत्यांना
बक्षिस वितरण करतांना प्राचार्य डॉ. जगदीश साबू

राष्ट्रीय पोषण महिना निमित्त
'अंगणवाडी सेविका मार्गदर्शन कार्यशाळा'

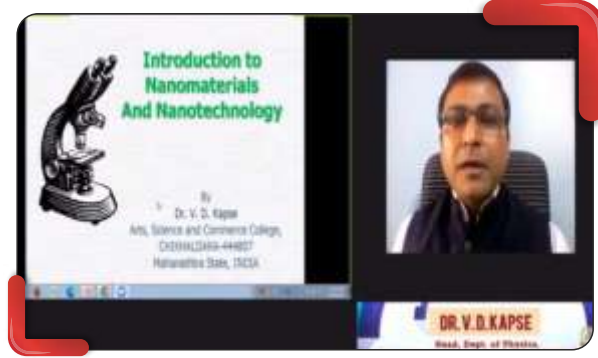

राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने
'संविधान दिवस कार्यक्रम'

विज्ञान व वाणिज्य विभाग उपक्रम...

कोरोना काळात संगणक शिक्षणाचे महत्त्व
या विषयावर ऑनलाईन मार्गदर्शन

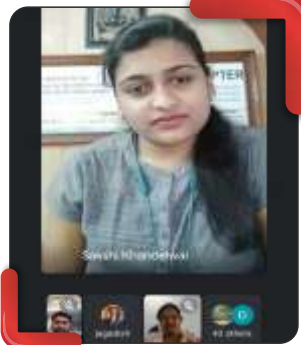
‘नॅनोटॅक्नालॉजी’ या विषयावर
ऑनलाईन मार्गदर्शन करतांना डॉ. व्ही.डी. कापसे

जागतिक व्याघ्र दिवस निमित्त
मार्गदर्शन करतांना श्री कुंदन हाटे, नागपूर

मायक्रोबायोलॉजी सोसायटी उद्घाटन प्रसंगी
मार्गदर्शन करतांना श्री संजीव पाटणकर

वाणिज्य विभागाच्या ‘करिअर गाईडन्स’
कार्यशाळेत मार्गदर्शन करतांना साक्षी खंडेलवाल

वाणिज्य विभागाच्या वतीने
अँड ऑन कोर्सचे प्रशस्तीपत्र वाटप

राष्ट्रीय सेवा योजना उपक्रम...

रस्ता सुरक्षा अभियान अंतर्गत
मार्गदर्शन करतांना श्री गजानन शेळके

महाविद्यालयात आयोजित
'शाडू मातीपासून गणपती निर्माण कार्यशाळा'

राष्ट्रीय युवा दिना निमित्त आयोजित
रक्तदान शिबिर

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या वतीने
वृक्षारोपण मोहिम

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या वतीने आयोजित
कोरोना योद्धा सत्कार समारंभ

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या वतीने
रक्तदान जनजागृती मोहिम

क्रीडा विभागाचे उपक्रम व मान्यवरांच्या भेटी...

क्रीडा विभागाच्या वतीने आयोजित
'फिट इंडिया युथ इंडिया' उपक्रमाचे उद्घाटन

क्रीडा विभागाच्या वतीने आयोजित
'फिट इंडिया युथ इंडिया' उपक्रम

क्रीडा विभागातर्फे 'आंतरराष्ट्रीय योग दिन'
निमित्त आयोजित योग शिबिर

आंतरराष्ट्रीय योग दिनानिमित्त आयोजित
योग शिबिर

अमरावती विभागाचे उच्चशिक्षण सहसंचालक
प्रा.डॉ. मुरलीधर वाडेकर यांची भेट

प्रतिज्ञा

आम्ही शंकरलाल खंडेलवाल महाविद्यालयाचे विद्यार्थी
भारतमातेला साक्षी ठेवून प्रतिज्ञा करतो की,

१. महाविद्यालयातून प्राप्त केलेल्या शिक्षणाचा उपयोग आपल्या देशासाठीच सदैव करू.
२. भारत महाशक्ती व्हावा या करिता आम्हीही आपले योगदान देवू.
३. आम्ही आमच्या जीवनात सदैव प्रामाणिकतेच्या व सत्याचा मार्गावरच चालू.
४. आम्ही आमच्या भावी जीवनात सदैव देशातील सर्व नियमांचे जबाबदारीने पालन करू.
५. पुढील काळात आम्ही नोकरीत असू अथवा व्यवसायात, आमच्या कोणत्याही कृतीने देशाची, समाजाची, कोणतीही बदनामी होईल असे कृत्य आम्ही कधीही करणार नाही.
६. आम्ही आमच्या जीवनात भ्रष्टाचार, व्यसन, दूर्गुणांपासून सदैव दूर राहू.
७. 'भारत माझा देश आहे, सारे भारतीय माझे बांधव आहेत' या प्रतिज्ञेचे शेवटच्या श्वासापर्यंत पालन करू.
८. आम्ही आमच्या जीवनात येणारी प्रत्येक जबाबदारी अत्यंत आनंदाने, कर्तव्यनिष्ठतेने पार पाडू.
९. 'शिक्षा जीवन के लिये, जीवन राष्ट्र के लिये' हे आपल्या महाविद्यालयाचं ब्रीद आमचं जीवनध्येय मानून सदैव कार्यरत राहू.
१०. आम्ही आमचे पालक, गुरुजन, आमची शाळा, आमचे महाविद्यालय, आमचा परिवार, आमचा देश यांच्यावर अपार श्रद्धा ठेवत त्यांचा सदैव मान ठेवण्याचा संकल्प करीत आहोत.
११. आज सर्व गुरुजनांच्या साक्षीने हे संकल्प आम्ही सोडत असून यांचे पूर्णपणे पालन करण्याची प्रतिज्ञा आम्ही करण्यास वचनबद्ध आहोत.

Shikshan Prasarak Mandal Akola's

SHANKARLAL KHANDELWAL COLLEGE

Affiliated to S.G.B. Amravati University, Amravati

Re-accredited by NAAC Grade B with CGPA 2.88

Godbole Plots, AKOLA - 444002 (M.S.)

0724 - 2425508

iqacskakola@gmail.com

www.khandelwalcollege.edu.in

shankarlalkhandelwalcollegeakola

facebook.com/skcollegeakola